

Paardekooper

Duurzaamheidsverslag 2024

Koninklijke
Paardekooper
Group

97%

van totale CO₂-impact
afkomstig uit
producten

93%

Gemiddeld retour
van verhuurde
verpakkingen

92%

Papier & karton
met FSC van buiten EU

92%

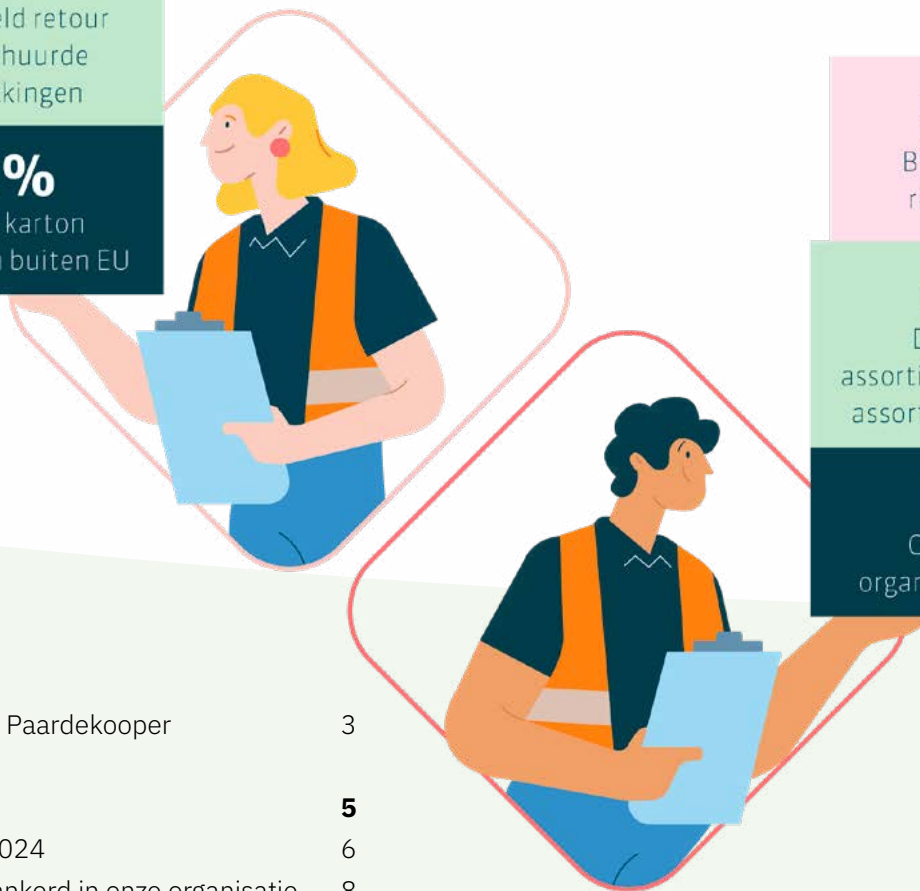
BSCI dekking
risicolanden

41%

Duurzamer
assortiment volgens de
assortimentsindeling

18%

CO₂ reductie
organisatie tov 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord, Lyanne Paardekooper 3

Inleiding 5

Duurzaamheid in 2024 6

Duurzaamheid verankerd in onze organisatie 8

2024, een uitdagend jaar 10

RESPECT 12

Reductieplan Vezet 13

Environment 16

Onze CO₂-footprint 17

Totale Scope 3 emissie berekend 17

Emissies verpakkingen zijn verreweg het grootst 18

Organisatie CO₂-footprint (scope 1 en 2) 19

Vaststelling Science Based Targets 20

The LCA Centre 21

Duurzaam productassortiment 24

Assortimentsindeling 25

Nanofolie: dun en toch ijzersterk 27

Recy® Clear 28

Duurzaam verpakken in retail 30

Bioglitter® 33

Circulaire ketenpartner 34

Herbruikbare bekertjes en servies 35

Oplossingen bloementransport 37

Overige circulaire oplossingen 40

Social 41

BSCI in cijfers 42

Ontwikkeling medewerkers 44

De Ondernemingsraad 45

Onze medewerkers in cijfers 47

Goede doelen 49

Governance 51

Business integriteit en transparantie 52

Onze kernwaarden 52

Rondetafelsessie Modint 53

Governance structuur duurzaamheid 54

Update per EU wet in ontwikkeling 56

Forward Regulatory Insight 60

Onze samenwerkingspartners 61

Onze certificaten 64

Over dit verslag 66

Met dit **duurzaamheidsverslag** laten we zien waar we staan, wat we hebben geleerd en hoe we blijven werken aan een toekomstbestendige verpakkings-industrie.

Voorwoord

Lyanne Paardekooper, CMO

LYANNE PAARDEKOOPER
Chief Marketing Officer

‘**Samen** zetten we stappen richting **een duurzamer morgen.**’

Duurzaamheid is voor ons geen trend, wij zien het als een noodzaak. Helaas lijkt de aandacht voor duurzaamheid in het politieke en maatschappelijke debat af te nemen. Dit maakt het des te belangrijker dat we blijven vasthouden aan onze duurzaamheidsambitie.

We geloven in de kracht van innovatie en verantwoordelijkheid, en we zijn ervan overtuigd dat we met onze kennis en ervaring het verschil kunnen maken.

Veerkrachtige organisatie

De wereld verandert voortdurend, en als organisatie hebben we ons meerdere keren aangepast aan de omstandigheden. Of het nu gaat om economische uitdagingen, veranderende wetgeving of maatschappelijke verwachtingen; we laten altijd zien dat we flexibel en veerkrachtig zijn.

Ook nu, in een tijd waarin financiële druk een uitdaging vormt, blijven we ervan overtuigd dat ons aanpassingsvermogen ons opnieuw helpt om succesvol te zijn.

Unieke marktpositie

Onze historie geeft ons een unieke positie in de markt. We hebben een enorme hoeveelheid kennis en expertise opgebouwd. Dit helpt ons om duurzame en innovatieve verpakkingsopties te ontwikkelen. Door onze kennis niet alleen toe te passen, maar ook actief te delen, versterken we onze positie in de sector.

Het duurzaamheidsverhaal vertellen

Duurzaamheid is niet alleen een kwestie van beleid, maar ook van betrokkenheid. We inspireren en motiveren onze collega's om het duurzaamheidsverhaal actief uit te dragen, zowel intern als extern. Door middel van kennisdeling, interne campagnes en inspirerende praktijkvoorbeelden die laten zien hoe duurzaamheid een integraal onderdeel is van ons dagelijks werk, zorgen we dat duurzaamheid leeft in onze organisatie.

Ik ben trots dat we samen met een groeiend aantal klanten en leveranciers werken aan duurzamere verpakkingsopties. Door bijvoorbeeld verpakkingen recyclebaar te maken, gewichtsreductie toe te passen en met ketenpartners circulaire systemen op te zetten, zetten we samen stappen richting een duurzamere toekomst.

Leren en kennis delen staan centraal

Het afgelopen jaar hebben we op verschillende manieren geleerd en onze kennis gedeeld, zoals ook te lezen is in dit verslag. Zo organiseerden we succesvolle interne workshops over bijvoorbeeld wetgeving en onze duurzaamheidsstrategie. Daarnaast werkten we samen met externe partners om onze circulaire systemen verder vorm te geven. Deze leerervaringen hebben bijgedragen aan onze groei en ontwikkeling, en helpen ons om voorop te blijven lopen in de sector.

Aanpassen aan veranderende omstandigheden

De afgelopen jaren hebben we meer veranderingen doorgemaakt dan ooit tevoren, en de komende jaren brengen nog grotere transitie met zich mee. Hierdoor hebben we besloten te reorganiseren om de organisatie toekomstbestendig te maken. Dit vraagt om een vooruitstrevende blik en de moed om bestaande markten en huidige verpakkingsopties te herzien en te transformeren.

Nieuwe businessmodellen moeten naadloos aansluiten bij de uitdagingen en kansen van deze tijd. Door innovatie en ondernemerschap te omarmen, blijven we niet alleen relevant, maar dragen we actief bij aan een duurzame toekomst.

‘Ik ben trots dat we samen met een **groeiend aantal klanten en leveranciers** werken aan **duurzame verpakkingsopties.**’

Met klanten en partners op weg naar duurzaamheid

Duurzaamheid in 2024

In 2024 zagen we bij Paardekooper een aanzienlijke toename in de vraag naar duurzamere verpakkingsopties en alternatieven, vooral vanuit bedrijven die direct aan consumenten leveren. Maar ook daarbuiten zien we een groeiende interesse in duurzaamheid. Aan de andere kant is er nog steeds een groep klanten die nog niet actief hiermee bezig is. Wij richten onze duurzame aanpak vooral op bedrijven die samen stappen willen zetten. Door te zorgen dat al onze verpakkingen voldoen aan wet- en regelgeving, zoals de recyclebaarheid die de nieuwe verpakkingswetgeving (PPWR) eist, wordt ook het assortiment van klanten die hier zelf niet mee bezig zijn automatisch steeds duurzamer.

Bij Paardekooper zien we het als onze verantwoordelijkheid om onze kennis en expertise op het gebied van duurzaamheid te delen. Door onze klanten te informeren en te inspireren, ondersteunen we hen in hun reis naar verduurzaming. In dit verslag geven we dan ook diverse voorbeelden van hoe we onze kennis het afgelopen jaar gedeeld hebben.

Het is ons doel om voor elk standaardproduct in ons assortiment, een duurzaam alternatief aan te bieden. Dit streven past binnen onze bredere visie om een positieve impact te maken op het milieu en onze klanten te helpen hun duurzaamheidsdoelen te bereiken. We werken voortdurend

aan innovatieve en duurzame oplossingen die bijdragen aan een duurzamere toekomst. Met trots presenteren we diverse voorbeelden daarvan in dit verslag.

Om de impact van ons assortiment en de stappen die we zetten in de reductie daarvan ook in cijfers uit te drukken, werkten we het afgelopen jaar hard aan het berekenen van deze impact in de keten. Deze zogenoemde **scope 3 CO₂-footprint berekening** zorgt dat we onze inspanningen nog beter kunnen richten op de zaken die er het meest toe doen. Onze producten veroorzaken 97% van onze totale impact, geen wonder dus dat het verduurzamen daarvan voor ons zo belangrijk is!

‘Bij Paardekooper zien we het als onze verantwoordelijkheid om **onze kennis en expertise op het gebied van duurzaamheid te delen.**’

In dit verslag lees je hoe we onze duurzaamheidsdoelen nastreven. Samen werken we aan een groenere en duurzamere toekomst.

De komende jaren ligt onze focus op de volgende thema's:

Verduurzaming van ons assortiment:

- Verder uitrollen van de assortimentsindeling methodiek in de organisatie. Nu een deel van de Horti divisie het nieuwe ERP systeem heeft geïmplementeerd kunnen ook hun producten automatisch worden ingedeeld;
- Uitwerken scope 3 reductieplannen voor en met de divisies en business units.

Verdere implementatie duurzaamheid in de organisatie:

- Verdere implementatie van CSRD in de organisatie en jaarverslaglegging (afhankelijk van Omnibus ontwikkelingen);

- Uitwerking van de materiële thema's waar nu nog geen management KPI's voor zijn, namelijk: Circulaire ketenpartner, Ontwikkeling medewerkers, en Business integriteit en transparantie;
- Dashboard duurzaamheidsdata doorontwikkelen.

In samenwerking met onze ketens:

- Verder vergroten van inzicht op de risico's in de keten;
- ESG samenwerking met onze leveranciers vergroten, milieueffecten samen verminderen;
- Social compliance doelen uitbreiden van risicolanden naar alle leveranciers.

Duurzaamheid verankerd in onze organisatie

Het afgelopen jaar hebben we gewerkt aan de koppeling met de thematische richtlijnen (ESRS'en), dit in voorbereiding op de CSRD-wetgeving voor duurzaamheidsverslaglegging. Voor elk materieel thema rapporteren we in de toekomst de aanpak, doelstellingen en voortgang. Op dit moment rapporteren we de kwantitatieve doelstellingen en voortgang over drie van de zes thema's: **Verlagen milieueffecten in de keten, Duurzaam productassortiment en Eerlijke arbeidsomstandigheden**. We werken hard aan het verder ontwikkelen en meetbaar maken van de overige drie thema's.

In ons duurzaamheidsverslag over 2023 presenteerden we de zes voor ons meest relevante thema's, gebaseerd op een dubbele materialiteitsanalyse. Bij het bepalen daarvan keken we zowel naar de impact van Paardekooper op het milieu en de maatschappij als naar de duurzaamheidsrisico's en kansen voor ons bedrijf. Deze thema's stelden we samen met onze stakeholders vast, door middel van deskresearch, interviews en workshops, vervolgens hebben we deze onderwerpen verder uitgediept. Hierbij hebben we rekening gehouden met de belangrijkste effecten, risico's en kansen vanuit duurzaamheids- en financieel perspectief.

Deze zes leidende thema's worden niet alleen centraal gesteld in onze duurzaamheidsverslagen, maar helpen ons vooral om onze inspanningen op het gebied van duurzaamheid te richten op de aspecten die het belangrijkst zijn voor onze stakeholders.

Daarnaast zijn de onderwerpen dit jaar verder uitgewerkt dan vorig jaar. We hebben gewerkt aan het integreren van de thema's in de bedrijfsvoering en onze werkzaamheden. Dit helpt ons om duurzaamheid nog dieper te verankeren in onze organisatie en onze dagelijkse activiteiten.

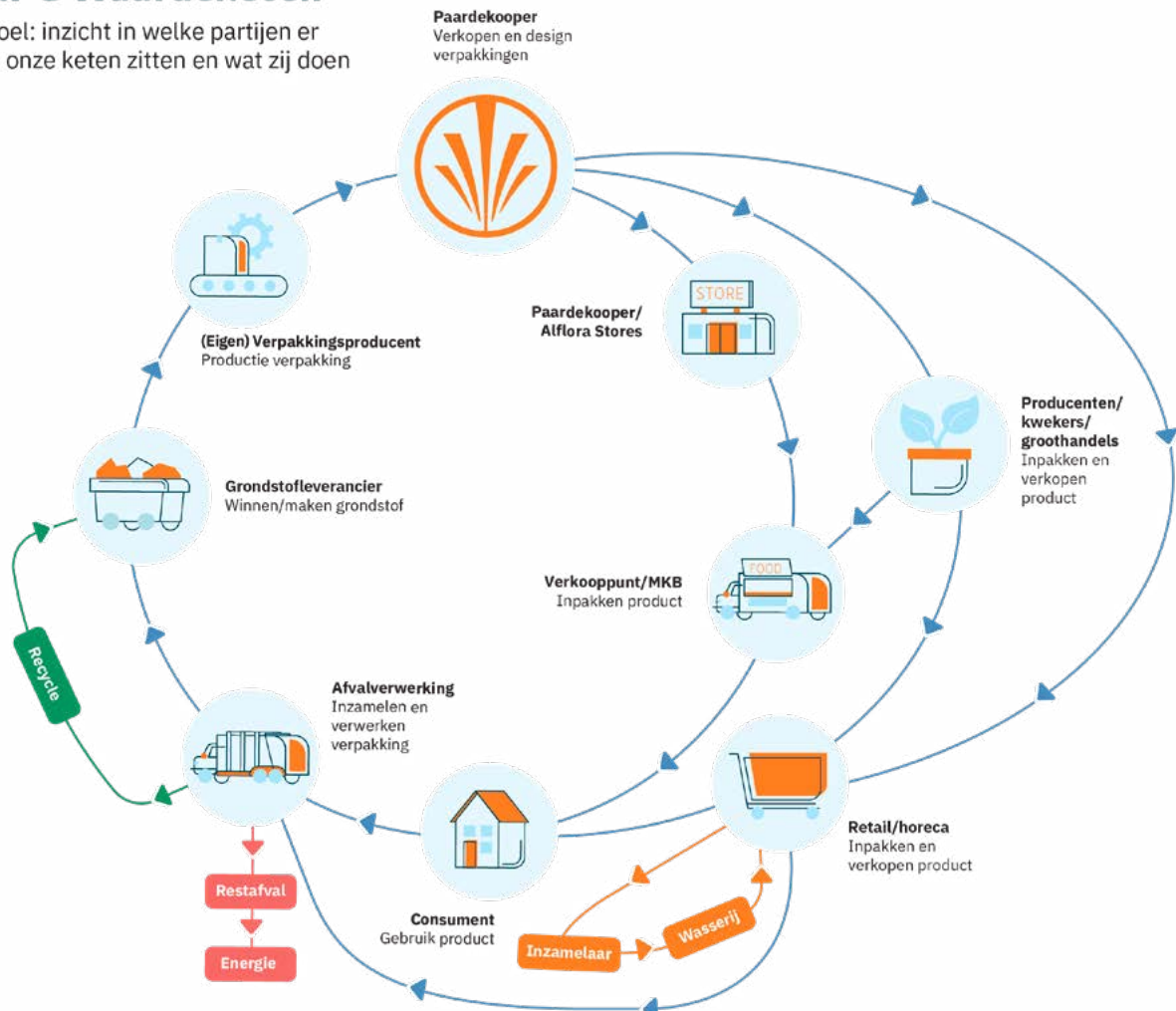

Het afgelopen jaar hebben we intensief contact onderhouden met onze stakeholders om een goede relatie te behouden en samen te werken aan duurzame oplossingen. Dit heeft ons in staat gesteld om waardevolle inzichten te verkrijgen en onze strategieën beter af te stemmen op de behoeften van alle betrokken partijen.

In combinatie met de waardeketen die we in 2023 opstelden, hebben we nu een duidelijk zicht op onze positie en waar we impact kunnen maken. Door deze nauwe samenwerking kunnen we gezamenlijk werken aan een duurzamere toekomst en onze doelen effectiever bereiken.

KPG Waardeketen

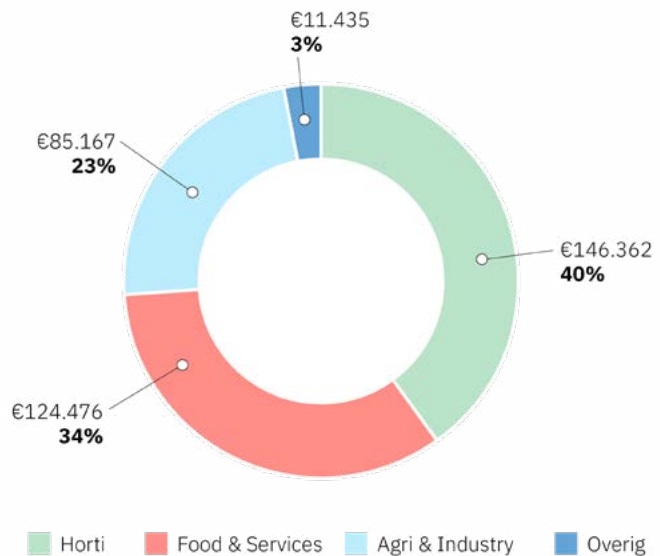
Doel: inzicht in welke partijen er in onze keten zitten en wat zij doen

2024, een uitdagend jaar

In 2024 zagen we een daling in de omzet ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit werd mede veroorzaakt door de economische omstandigheden en de fluctuerende marktvraag. Hoewel deze tegenvallers ons hebben geraakt, blijven we vastberaden om onze duurzame doelen te bereiken en onze positie in de markt te versterken. Dit verslag laat ook zien hoe veerkrachtig we zijn en hoe we ons aanpassen aan veranderende omstandigheden. We blijven optimistisch en werken hard aan herstel en groei in het komende jaar.

Totale omzet KPG 2024
in euro x 1000

We gaan uitdagingen
niet uit de weg:

**duurzaam denken,
duurzaam doen.**

FRANÇOIS OLSTHOORN

Divisiel directeur Food, Retail, Industry & Services (FRIS)

‘We zijn actief in een branche die vaak niet gezien wordt als duurzaam. Toch draagt de verpakkingsbranche zeker bij aan duurzaamheid van producten door bijvoorbeeld het verlengen van de houdbaarheid en het beschermen van producten. Juist daarom is het zo ontzettend belangrijk om een duurzaamheidsvisie te hebben. Dit zorgt voor focus, zodat we koers houden op weg naar duurzaam verpakken.’

Het zijn de woorden van François Olsthoorn, divisiel directeur Food, Retail, Industry & Services (FRIS). Die uitdaging en complexiteit is wat hem vooral zo aanspreekt aan de organisatie, waar hij sinds juni 2024 werkt.

Vooruitstrevend

Wat niet duurzaam is duurzaam maken. Dat klinkt een beetje als het onmogelijke mogelijk maken. ‘Een uitdaging die we bij Paardekooper met beide handen aanpakken’, reageert François. ‘Ik ben er trots op dat ik deel uitmaak van zo’n vooruitstrevende organisatie en daarbij vind ik het persoonlijk ook belangrijk om bij te dragen aan een mooiere en betere wereld.’

Proactief verduurzamen

‘Onze prioriteit is klanten actief helpen bij het verduurzamen van hun assortiment, bijvoorbeeld door minder materiaal te gebruiken, over te stappen op mono-materiaal, circulaire systemen in te voeren of innovatieve materialen te gebruiken.

Voorbeeld hiervan is onze innovatieve aanpak met nano wikkelfolie, waarmee we een materiaalbesparing realiseren van 15 tot 30 procent.’

‘We zijn actief in een branche die vaak niet gezien wordt als duurzaam.

Toch draagt de verpakgingsbranche zeker bij aan duurzaamheid van producten.’

Kennispartner

‘We zijn niet alleen een partner, maar ook een kennisbron. We delen waardevolle informatie via al onze kanalen, van externe berichten tot interne sessies. We nemen deel aan kennissessies, werken samen met ketenpartners en zitten met klanten aan tafel om samen te brainstormen over de impact van nieuwe wetgeving. Het is geweldig om onze klanten echt te helpen op weg naar duurzamere verpakkingen.’

Verlagen milieu-impact producten

Volgens François is kennis ook een belangrijke troef voor het verminderen van de impact van verpakkingen, ofwel de scope 3 emissies.

Hij legt uit: ‘Het meten en rapporteren van emissies is complex, maar Paardekooper heeft dankzij ons duurzaamheidsteam en The LCA Centre een flinke voorsprong. In dit onafhankelijke onderzoekslaboratorium maken we de werkelijke milieu-impact van onze producten inzichtelijk en vergelijken we opties voor lagere CO₂-uitstoot. Zo helpen we klanten gerichte reducties te realiseren en bereiden we hen voor op toekomstige wetgeving.’

Balans

‘Bij alles wat we doen, vragen we ons steeds af of het duurzamer kan. We zorgen ervoor dat we onze kennis behouden, zodat we als proactieve partner in duurzaamheid blijven vooroplopen. Soms moeten we ons tempo aanpassen, omdat we graag snel willen gaan, maar dat brengt ook risico’s met zich mee. Onze uitdaging is om de juiste balans te vinden tussen milieu, maatschappij en economie – dat is pas écht duurzaam.’

RESPECT,

onze koers naar een duurzamere wereld

Onze duurzaamheidsstrategie RESPECT bestaat uit 7 pijlers. De pijlers geven richting aan alles wat we doen op het gebied van duurzaamheid en op ons belangrijkste streven: de verduurzaming van ons assortiment.

Rethink

We stimuleren de transitie van een lineaire naar een circulaire economie. We volgen hierbij de 3R-aanpak: we minimaliseren grondstofgebruik (reduce), maximaliseren hergebruik van producten en onderdelen (reuse) en recyclen grondstoffen zo hoogwaardig mogelijk (recycle).

Environment

Onze assortimentsindeling is een tool waarmee we ons assortiment meetbaar verduurzamen. Alle producten zijn ingedeeld in vijf categorieën, van 'uitfaseren' (verpakkingen die op basis van wet- en regelgeving op termijn niet meer zijn toegestaan) tot en met het ontwikkelen en aanbieden van verpakkingen in een circulair systeem.

Science

Ieder verduurzamingsvraagstuk is anders. Meetbaarheid is voor ons daarom een belangrijke voorwaarde. De totale milieu-impact is leidend bij de keuzes die we maken. In The LCA Centre analyseren we allerlei materialen op samenstelling en impact op het milieu. Zo baseren wij onze keuzes op feiten en niet op onderbuikgevoel of perceptie.

People

Naast het verduurzamen van producten werken we ook aan goede en eerlijke arbeidsomstandigheden in de gehele keten. Op deze manier werken we aan alle aspecten van duurzaamheid.

Education

We volgen nauwlettend alle relevante wet- en regelgeving zodat we alternatieven kunnen ontwikkelen en klanten kunnen adviseren over de impact van wet- en regelgeving en duurzamere alternatieven.

Collaboration

Veranderen doe je niet alleen, om te verduurzamen moet de hele keten samenwerken. Paardekooper kent de keten, van grondstof tot consument die op de juiste manier moet recyclen. Door met alle partijen in gesprek te gaan, zetten we concrete stappen in de verduurzaming in elke schakel.

Transparency

We communiceren eerlijk over de impact van producten en maken alleen claims over een lagere milieu-impact als we deze met data kunnen onderbouwen.

Reductieplan Vezet;

‘Een helder verhaal richting duurzamer verpakken’

Paardekooper heeft voor Koninklijke Vezet een reductieplan opgesteld, waarmee het bedrijf beschikt over een praktische en realistische roadmap voor het verduurzamen van het verpakingsassortiment. In het plan zijn verschillende besparingsmogelijkheden opgenomen, inclusief de verhouding tussen CO₂-impact en effort in kosten en complexiteit. Eén van de initiatieven op de korte termijn is de omschakeling van samengestelde folie van PET/PE naar een folie van één materiaal, ook wel monofolie, dat wel recyclebaar is.

Koninklijke Vezet is in Europa de grootste speler op het gebied van gemaksgroente, gesneden fruit, salades en koelverse maaltijden. Het bedrijf is conform de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) verplicht om een duurzaamheidsrapportage uit te brengen. Als leverancier helpen we Vezet bij het inzichtelijk krijgen van de impact van onze producten binnen scope 3 (de impact in de waardeketen) en zoeken we samen naar mogelijkheden om deze CO₂-uitstoot te reduceren.

Paardekooper en Vezet: 50% minder CO₂ in 2030.

Joline Zandbergen werkt al 14 jaar bij Vezet en is sinds mei 2024 Duurzaamheidsmanager. Zij vertelt lachend: ‘Eigenlijk zijn we allemaal duurzaamheidsmanager. Duurzaamheid ligt beslagen en besloten in ieders werk. Net als bij veel van onze klanten. Als verspartner van Albert Heijn moeten we jaarlijks onze scope 1-2-3 emissies rapporteren én verminderen. De wet schrijft een CO₂-besparing voor van 50% in 2030, maar van Albert Heijn kregen we de vraag wat er nodig is om 70% te halen. Een enorme uitdaging, maar wel eentje die we zonder beperkingen zijn aangegaan. Paardekooper helpt ons bij het in kaart brengen en verminderen van de milieu-impact van onze verpakkingen.’

Jarenlange samenwerking

Paardekooper en Vezet werken al meer dan 30 jaar samen. ‘Mijn voorganger werkte al samen met Paardekooper’, vertelt Sander van der Veen, Inkoper verpakingsmaterialen bij Vezet. ‘Dertien jaar geleden keken we al naar mogelijkheden om te besparen op kilo’s verpakingsmateriaal. Toen noemden we het alleen nog geen ‘duurzaamheid’, maar kosten besparen. We hebben op dit gebied samen al veel bereikt. In de periode 2018 – 2023 hebben we door voor dunner folie te kiezen voor verschillende producten 25 procent minder materiaal gebruikt. Andere successen zijn de overstap van een dikkere samengestelde (PET/PE) folie naar dunne recyclebare PE folie voor pizza’s en voor worteltjesfolie zijn we van een samengestelde folie overgestapt naar folie van één materiaal.’

LEO VAN DER MEER

Key Account Manager

Reductieplan

Paardekooper heeft eind 2024 een reductieplan opgesteld. Leo van der Meer, Key Account Manager bij Paardekooper vertelt hierover: 'We hebben als eerste verkenning de huidige CO₂-footprint berekend. De grootste impact van het geleverde assortiment betreft het materiaal en de productiefase (61%), gevolgd door de afvalfase (36%), omdat nog niet alle producten recyclebaar zijn. In de zoektocht naar besparingsmogelijkheden ligt de focus daarom op alternatieve materialen en recyclebaarheid. In ons plan stellen we verschillende initiatieven voor die de scope 3 emissie kunnen verlagen.'

Kansrijke initiatieven

'Zoals eerder gezegd, hebben we ons hierbij niet laten leiden door beperkingen', benadrukt Joline nogmaals. 'We zijn hoog-over begonnen. Nu moeten we dit vertalen naar concrete processen. Het plan bevat verschillende kansrijke initiatieven voor de korte en lange termijn. We kunnen nu eenmaal niet alles in één keer doen, hoe graag we ook zouden willen.'

Eén van de initiatieven op de korte termijn is de omschakeling van samengestelde folie van PET/PE naar een folie van één materiaal dat wel recyclebaar is. Leo licht toe: 'Deze zijn we nu aan het testen in de productiekeuken van Vezet in Purmerend. We kunnen zelf ook materialen en verpakkingen analyseren in The LCA Centre. We houden hierbij altijd rekening met de eisen van de verpakking en het product, als het gaat om verwerkbaarheid, kwaliteit, voedselveiligheid, uitstraling en kostenefficiëntie.'

'We hebben ons hierbij niet laten leiden door beperkingen.'

De blik vooruit

'Het plan bevat ook initiatieven waarvan de impact buiten onze invloedssfeer ligt', vervolgt Leo. 'Denk aan wet- en regelgeving, het toepassen van recyclelaat in voedselverpakkingen en de mate van recyclebaarheid van materialen. Eén van de verbeterpunten is PP folie, omdat deze folie nog niet op grote schaal gerecycled wordt. Wel lopen er verschillende initiatieven op het recyclen van PP folie, zodat dit in de toekomst naar verwachting wel als goed recyclebaar mag worden gezien. Als organisatie hebben we nauw contact met Verpact en andere relevante brancheorganisaties, zodat we altijd op de hoogte zijn van de ontwikkelingen en onze klanten hierop kunnen voorbereiden.'

Verhelderend

‘Een helder verhaal,’ zegt Sander. ‘Het plan geeft ons concreet inzicht in waar we kunnen besparen. Paardekooper heeft dit visueel gemaakt in een matrix die de relatie tussen CO₂-impact en de benodigde kosten en complexiteit per initiatief toont. We weten precies waaraan we moeten werken en welke acties we moeten ondernemen. Bijvoorbeeld, er is nog veel winst te behalen in diktereductie bij PP en PET, maar we stuiten nu op grenzen wat betreft verwerkbaarheid op onze lijnen. Daarom gaan we ons nog sterker richten op recyclebaarheid en het gebruik van gerecycled materiaal. Het is essentieel dat we de ontwikkelingen in de recycle-industrie nauw volgen, aangezien die bepalen hoe we onze verpakkingen kunnen verduurzamen. Testen blijft cruciaal, maar gelukkig hebben we een sterke partner in Paardekooper, die met hun netwerk en expertise altijd zorgt voor een compleet overzicht van de mogelijkheden.’

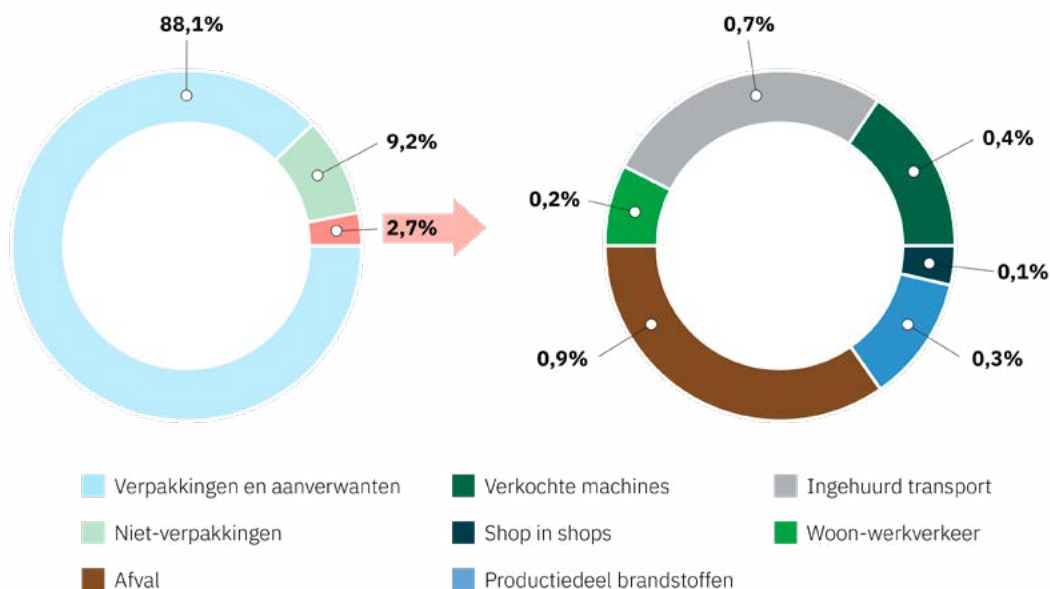
Environment

Onze CO₂-footprint

Totale Scope 3 emissie berekend

Op basis van de data van 2023 hebben we in 2024 onze totale scope 3 emissies berekend, volgens de richtlijnen van het Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol). Deze richtlijnen helpen bedrijven om al hun emissiebronnen in kaart te brengen en consistent te rapporteren. Door het berekenen van alle categorieën hebben wij onze CO₂-footprint compleet in beeld gebracht. Duidelijk is nu dat onze scope 1 en 2 emissies slechts 1% van onze totale footprint zijn. Dat is dus maar een beperkt deel van onze impact, maar omdat wij daar direct verantwoordelijk voor zijn blijven deze onverminderd belangrijk.

Totale Scope 3 CO₂-footprint Paardekooper 2023

Onze producten zijn verantwoordelijk voor maar liefst 97% van onze totale scope 3 emissies. 88% daarvan vormen onze verpakkingen en aanverwante producten. Daarnaast komt 9% vanuit niet-verpakkingsproducten, deze vormen een breed assortiment van bijvoorbeeld bloemisterij- en detailhandelartikelen. De overige 2,7% komt bijvoorbeeld uit ingehuurd transport, afval, woon-werkverkeer en vlieguren.

Duidelijk is dat het grootste deel van onze uitstoot afkomstig is van het materiaal, de productie, het transport en de afvalfase van de door ons ingekochte producten. Met dit inzicht wordt duidelijk dat de verduurzaming van ons assortiment, waar we natuurlijk al jaren aan werken, onverminderd belangrijk blijft!

Wat zijn Scope 1, 2 en 3 CO₂-emissies?

Scope 1: Directe emissies door het bedrijf, zoals uitstoot door voertuigen en vrachtwagens.

Scope 2: Indirecte emissies door ingekochte energie zoals elektriciteit.

Scope 3: Emissies in de waardeketen, zoals ingekochte producten, woon-werkverkeer van medewerkers, transport in de keten, afvalverwerking en vlieguren.

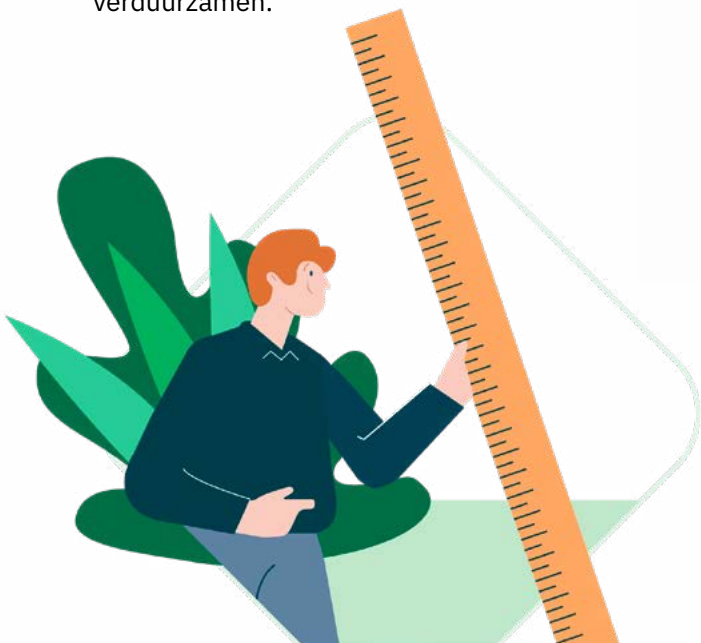
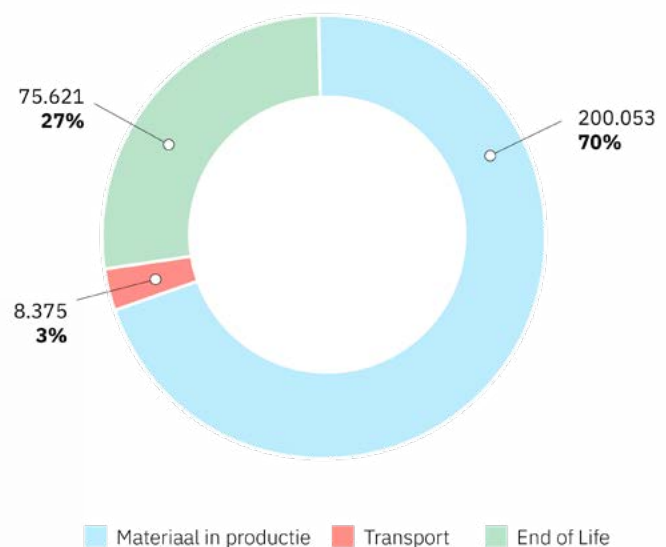

Emissies verpakkingen zijn verreweg het grootst

Nu helder is dat onze grootste impact in onze verpakkingen en aanverwante producten zit, verdient deze emissie wat meer toelichting. Onze berekening van scope 3 emissies voor verpakkingen kijkt naar het materiaaltype, het productieproces, het land van herkomst en de afvalfase. Per product berekenen we de CO₂-emissie in deze fasen, waardoor we nu inzicht hebben in hoe deze emissie verdeeld is en wat de belangrijkste stappen zijn om deze te verminderen.

In de grafiek hieronder is de CO₂-footprint van onze verpakkingen weergegeven voor 2023. Te zien is dat de grootste impact in de productie en materiaalafase zit. Door bewuste keuzes te maken in materialen en design, zoals het toevoegen van gerecycled plastic, kunnen wij hier grote invloed op uitoefenen. In 2025 werken we met de divisies samen aan een concreet actieplan waarin deze reductiestappen worden uitgewerkt. In de paragraaf over de assortimentsindeling is meer informatie te vinden over hoe wij onze producten verduurzamen.

CO₂-footprint Verpakkingen per fase (in ton CO₂)

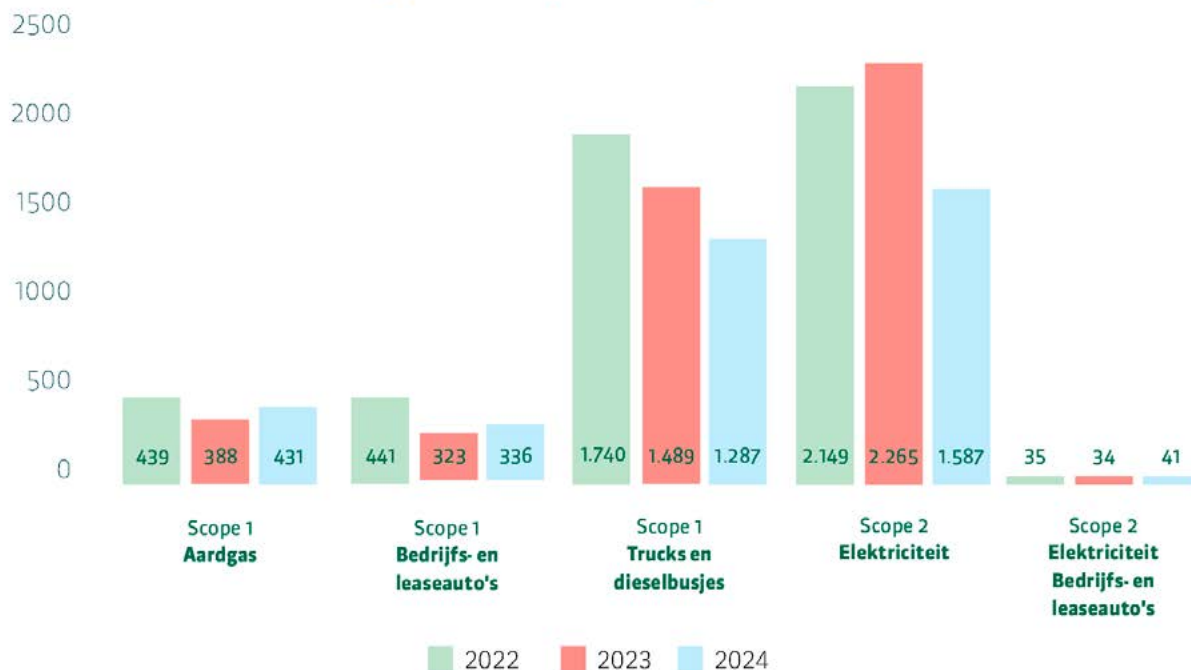

Organisatie CO₂-footprint (scope 1 en 2)

Net als voorgaande jaren hebben we op basis van ons elektriciteits- en brandstofverbruik de CO₂-footprint van onze organisatie bepaald. In 2024 hebben we een reductie van 18% ten opzichte van 2023 kunnen realiseren. Dit is grotendeels te verklaren door de inkoop van groene stroom afkomstig van kernenergie voor een deel van onze panden, hierdoor hebben we in totaal 30% minder emissies door elektriciteit. En net als vorige jaren is te zien dat het aandeel elektrische auto's in ons wagenpark toeneemt, deze emissies zijn 20% toegenomen ten opzichte van 2023.

Wanneer we naar onze reductiedoelstelling van 50% in 2030 ten opzichte van 2022 kijken, zien we een mooie dalende trend. In 2024 is onze scope 1 en 2 footprint namelijk 23% lager dan in 2022.

Ontwikkeling CO₂-footprint scope 1 en 2 2022-2024

In 2024 hebben we een **reductie van 18%** ten opzichte van 2023 **kunnen realiseren.**

Vaststelling Science Based Targets

Om bij te dragen aan de wereldwijde klimaatdoelen, hebben we onze doelstellingen bepaald met behulp van Science Based Targets (SBT). Science Based Targets zijn emissiereductie-doelstellingen die in lijn zijn met wat de klimaatwetenschap zegt dat nodig is om de opwarming van de aarde te beperken. Op deze manier weten we zeker dat we met onze doelstellingen voldoende bijdragen aan de totale inspanningen van de wereld.

Onze doelstelling op scope 1 en 2 hebben we in 2023 al bepaald, namelijk om in 2030 50% reductie te behalen ten opzichte van 2022. Met het totale inzicht in onze scope 3 emissies konden we ook daarop een doelstelling zetten.

Het is ons doel om de impact van onze verpakkingen in 2030 42% te verminderen ten opzichte van 2023.

Deze doelstellingen worden op dit moment door het Science Based Targets initiative (SBTi) gecontroleerd, we verwachten in de loop van 2025 hun reactie te ontvangen.

DUURZAAM VERPAKKEN

GEDREVEN DOOR WETENSCHAP

The LCA Centre: onze onmisbare link met de wetenschap

Aan het begin van deze eeuw merkte Paardekooper dat er steeds meer zorgen waren over de impact van verpakkingen op het milieu. Veel bedrijven kozen in die tijd voor 'groene' alternatieven, maar Paardekooper ontdekte al snel dat het kiezen voor een ander materiaal niet altijd de milieubelasting van de verpakking verminderde. Omdat het belangrijk is om de milieu-impact te kunnen meten, besloot Paardekooper samen met de Nederlandse organisatie Natuur & Milieu om een LCA methode te ontwikkelen specifiek voor het meten van de milieu-impact van verpakkingen. Zo ontstond The LCA Centre, een zelfstandig

onderdeel binnen Koninklijke Paardekooper Group, die verpakkingsgerelateerd advies geeft aan overheden, NGO's en academische instellingen en de verpakkingsindustrie.

Zowel voor Paardekooper zelf, als voor externe partijen houdt The LCA Centre zich vooral bezig met het maken van LCA studies, materiaal en technisch onderzoek, het geven van verpakkingsadvies en het verkrijgen van inzicht in toekomstige wet- en regelgeving. We geven graag wat meer inzicht in deze vier diensten en hun toegevoegde waarde voor Paardekooper en andere organisaties.

Levenscyclusanalyse van verpakkingen

The LCA Centre is gespecialiseerd in het uitvoeren van LCA's voor verpakkingen, vooral voor voedselverpakkingen. Maar ook steeds meer bedrijven in de cosmetica- en farmaceutische industrie maken gebruik van deze analyses.

Bij het maken van een levenscyclusanalyse (LCA) van een verpakking is het belangrijk om alle benodigde gegevens te verzamelen. The LCA Centre beschikt over een laboratorium met alle instrumenten die nodig zijn om verpakkingen en materialen te onderzoeken, waarmee ontbrekende informatie aangevuld wordt. Omdat LCA's ingewikkeld zijn en veel technische kennis vereisen, werken er bij The LCA Centre experts met de juiste opleiding, die precies weten hoe verpakkingen en materialen moeten worden onderzocht.

ONZE
UNIEKE
EXPERTISE

Merel de Vries Adviseur Duurzaamheid Horti

‘The LCA Centre heeft ons team geholpen door het maken van impact-berekeningen voor bloemenhoezen, waardoor we nu nauwkeurige en betrouwbare gegevens met onze klanten kunnen delen. Op basis daarvan heeft The LCA Centre een praktische tool ontwikkeld waarmee we voor verschillende maten van dezelfde bloemenhoes de impact in beeld kunnen brengen. Daarnaast ondersteunt The LCA Centre ons team ook door de materiaalsamenstelling van producten, die bijvoorbeeld beweren plasticvrij te zijn, te analyseren. Hiermee kunnen we bepalen of deze claims correct zijn, voordat we ze communiceren.’

Verpakkingsadvies

The LCA Centre adviseert bedrijven hoe ze hun verpakkingen kunnen verbeteren. Bijvoorbeeld door het aanpassen van het ontwerp om verpakkingen functioneler en duurzamer te maken. Ook hanteren steeds meer bedrijven eigen LCA-tools en krijgen zij verschillende LCA-studies vanuit leveranciers. Onze experts helpen daarom steeds vaker met het interpreteren van meerdere LCA-studies voor dezelfde verpakkingsoort. Er zal nooit één enkele LCA-methodologie voor verpakkingen zijn, dus leren we besluitvormers op het gebied van verpakkingen om hiermee om te gaan.

Gerard de Niet Senior Trader Agri

‘De markt voor hoekprofielen is erg concurrerend en de kwaliteit varieert vaak. Hoekprofielen worden meestal verkocht op basis van een gewicht of dikte, terwijl de daadwerkelijke kwaliteit van een hoekprofiel te meten is aan de hand van de breekkracht uitgedrukt in Newtons. Samen met The LCA Centre hebben we een protocol ontworpen om de breekkracht te testen. Onze klanten zijn erg blij met dit inzicht. The LCA Centre biedt deze test ook aan onze concurrenten aan, zodat er een gelijk speelveld is en klanten inzicht hebben in de kwaliteit van de door hen gekochte hoekprofielen.’

Materiaal en technisch onderzoek

The LCA Centre zorgt dat klanten de samenstelling van de verpakkingen die ze aanbieden begrijpen en weten welke claims zij hierover kunnen maken. Hiervoor beschikt The LCA Centre over een forensisch laboratorium met geavanceerde instrumenten (zoals FTIR, XRF, DSC en Raman), waar diverse praktische testen uitgevoerd worden, beheerd door een team van hoogopgeleide verpakkingsingenieurs en chemici.

Voor toekomstbestendige verpakkingen is het essentieel om de samenstelling, verwerking en functionaliteit van verpakkingen op basis van nieuwe materialen en/of systemen te begrijpen. Ook wanneer een verpakking zich anders gedraagt op een machine dan gebruikelijk, geven deze instrumenten inzicht in de oorzaak daarvan.

René Klaassen Strategisch Inkoper

‘In mijn rol is The LCA Centre van groot belang richting leveranciers. Als ik een leverancier met The LCA Centre laat kennismaken is dit direct een ‘trigger’ om ze scherp te houden. We laten zien over welke apparatuur we beschikken om bijvoorbeeld content of afwijkingen in het materiaal vast te stellen. Hierdoor garanderen we richting de klant dat het product voldoet aan zijn of haar eisen.’

Jacco van Dijk Inkoopdirecteur

vult aan:

‘Bij een specifieke case van een leverancier kregen we te maken met ‘component costing’. Door onderzoek van The LCA Centre ontdekten we dat er gebruik werd gemaakt van goedkope vulstoffen. Hierdoor konden we de werkelijke kosten van het product beter inschatten en de onderhandelingen met de leverancier met een sterke onderbouwing aan gaan. In een concurrerende verpakkingmarkt zijn dergelijke inzichten essentieel.’

‘Aan het begin van deze eeuw merkte Paardekooper dat er steeds meer zorgen waren over
de impact van verpakkingen op het milieu.’

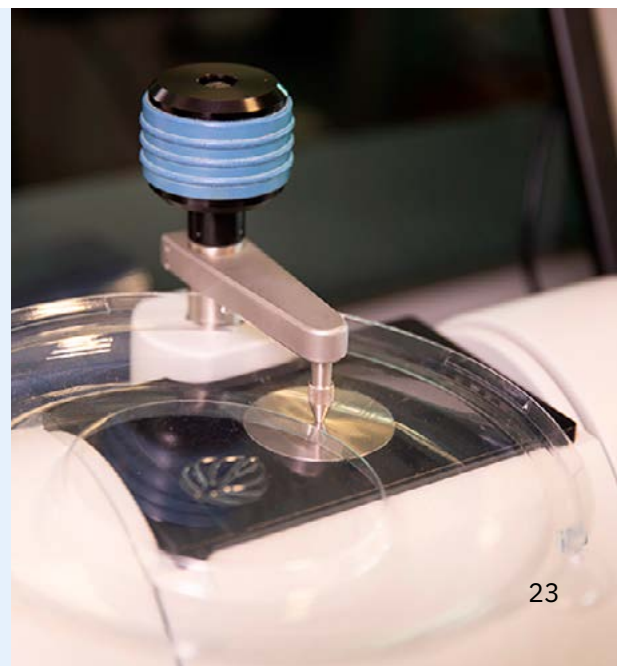
Dr. Alan Campbell Technisch Directeur van The LCA Centre

‘We worden veel gevraagd om onze kennis te delen. Afgelopen jaar gaven we bijvoorbeeld presentaties aan brancheverenigingen als Food Packaging Association, Verskenners, Metal Packaging Association, International Fresh Produce Association, IAPRI en KIDV en retailers zoals Tesco, Lidl USA, Edeka, Morrisons, AH, Waitrose, Marks & Spencer, Asda, Lidl Germany en Albertsons. Ook delen we onze kennis graag met de volgende generatie specialisten, zo verzorgden we gastcolleges voor de Universiteiten van Utrecht, Gent en Nijmegen.’

Vorbereiding op toekomstige wetgeving

De regels rondom verpakkingen veranderen snel. Verpakkingen moeten niet alleen voldoen aan de huidige wetgeving, maar ook toekomstbestendig zijn. Om zo vroeg mogelijk op de hoogte te zijn van ontwikkelingen is The LCA Centre nauw betrokken bij de besluitvorming in de EU en actief lid van de International Association of Packaging Research Institutes (IAPRI).

Door deze kennis proactief te delen met klanten en Paardekooper krijgen zij de benodigde inzichten om zich hierop voor te bereiden. En door deze informatie op te nemen in de LCA-studies helpen we ook bij het maken van investeringsbeslissingen.

Duurzaam productassortiment

Ook dit jaar hebben we ons weer ingezet voor de verdere verduurzaming van ons assortiment. Zo introduceerden we binnen de Horti divisie een bloemen- en plantenhoes met een verhoogd percentage gerecycled materiaal en zelfs een herbruikbare tulpenhoes. Daarnaast zetten onze collega's zich volop in om herbruikbare verpakkingen ook voor andere toepassingen te ontwikkelen.

Pleidooi om samen de keten te verduurzamen op GS1 congres

Onze Group Manager Duurzaamheid, Susan van Kruijsbergen, deelde op het jaarcongres van GS1 Nederland, de organisatie achter de streepjescode, hoe wij ons assortiment verduurzamen en werken aan circulaire ketens. Ze hield een enthousiast betoog over de kansen en uitdagingen hierin, de reacties uit de zaal lieten zien dat dit door velen herkend werd.

Het was een interessante middag waarin duidelijk werd hoe belangrijk het delen van productdata nu al is én in de toekomst gaat worden. Susan sloot haar presentatie af met de oproep dat we alleen SAMEN de verpakkingsketens kunnen verduurzamen. 'Genoeg klanten in de zaal om de handschoen mee op te pakken!'

Assortimentsindeling

In 2024 zetten we de assortimentsindeling verder in om klanten inzicht te geven in de duurzaamheid van hun verpakkingen. Met de assortimentsindeling hebben we een gezamenlijke taal ontwikkeld als we het bijvoorbeeld over een duurzamer of bewuster product hebben. Onze klant bepaalt grotendeels ons assortiment en daarmee ook de mate van duurzaamheid ervan. We nemen onze verantwoordelijkheid om onze klanten zo goed mogelijk te informeren over de impact en duurzaamheid van onze producten, onder andere door de assortimentsindeling te gebruiken. Hiermee zetten we ons in om de impact van ons assortiment te reduceren.

‘41% van onze verpakgingsproducten vielen in de assortimentsindeling in de categorie duurzamer en 27% in bewuster.’

In voorgaande jaren hadden we al geautomatiseerd inzicht in het assortiment via PowerBI voor de producten van FRIS en Agri. Met de overgang van een deel van de Horti divisie op een nieuw ERP systeem in 2024 konden we de overgezette data aansluiten op de assortimentsindeling waardoor meer inzicht verkregen wordt.

Omdat deze overgang halverwege 2024 plaatsvond kunnen we nog geen compleet beeld geven van het assortiment van Horti in 2024. Vandaar dat we nu nog inzicht bieden in de assortimentsindeling van de FRIS en Agri klanten. Volgend jaar zal er een compleet overzicht te delen zijn.

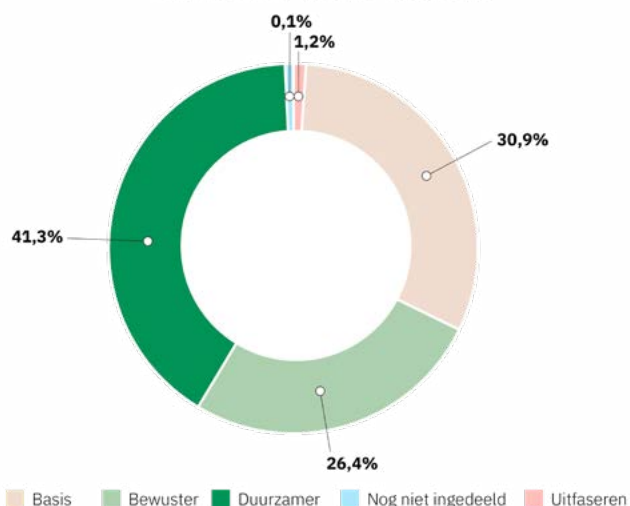
In 2024 zien we dat 41% van onze verpakgingsproducten duurzamer waren en 27% bewuster.

We hebben inzicht in het gehele assortiment waarbij we kunnen filteren op onderwerpen als recyclebaarheid en materiaaltipe. Zo zie je dat het merendeel van ons verpakkingssortiment al recyclebaar is. En dat een ruime meerderheid van onze verpakgingsproducten gemaakt is van plastic of papier en karton. We blijven met onze collega's en klanten ook in 2025 toewerken naar verdere verduurzaming.

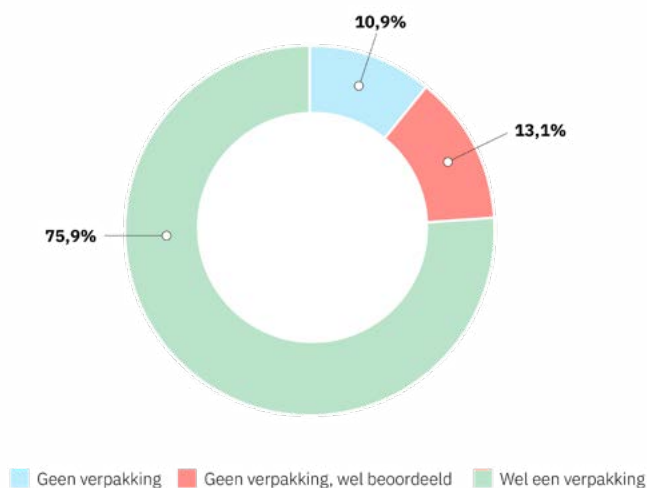
Assortimentsindeling 2024

op basis van omzet,
exclusief horti divisie

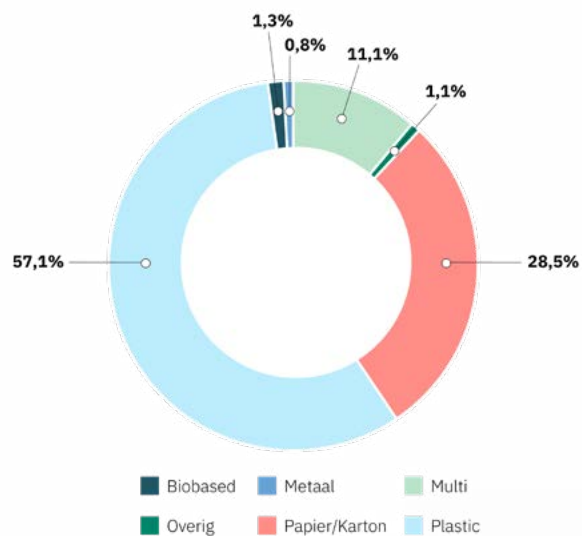
Aandeel verpakkingen

als % van omzet

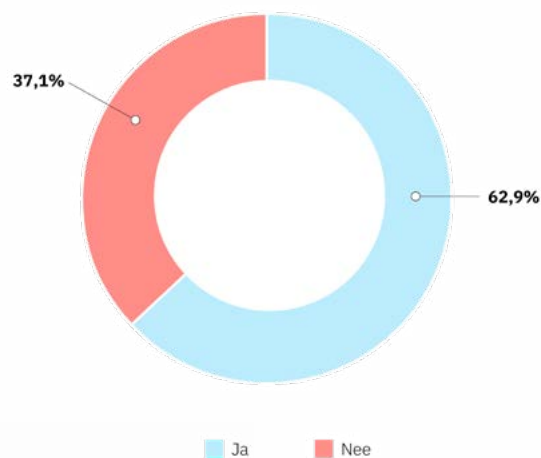
Materiaaltypen verpakkingen

als % van de omzet

% Verpakkingen dat recyclebaar is op basis van de omzet

(en de recyclesituatie in Nederland)

Nanofolie: dun en toch ijzersterk

Sven de Brabander, Key Account Manager: ‘Nanofolie is een ultradunne folie die dankzij de zeer kleine deeltjesstructuur meer lagen bevat dan standaardfolie. Terwijl traditionele folie meestal uit 7 lagen bestaat, heeft onze nanofolie tussen de 33 en 55 lagen. Dit bewijst dat ‘dikker’ niet altijd beter is: een 15my nanofolie biedt hetzelfde, zo niet betere, bescherming dan de reguliere 23my wikkelfolie. En de technologie staat niet stil: er is inmiddels ook een nanofolievariant met maar liefst 67 lagen.’

Doordat nanofolie uit meer lagen is opgebouwd, is de doorprikweerstand hoger en scheurt het materiaal minder snel. Bovendien heeft de folie dezelfde rekbaarheid als standaard folies, namelijk tot 300%. Een ander kenmerk van nanofolie is de hogere kleefkracht, waardoor de goederen nog beter worden omsloten. Ik durf te stellen dat nanofolie in veel gevallen zelfs een betere bescherming biedt dan reguliere folies.’

Recy[®] Clear

Van gebruikt plastic naar nieuwe hoes

Recy Clear is onze meest recente innovatie: kristalhelder en gemaakt van gerecycled plasticafval. Dit volledig transparante materiaal is verkrijgbaar in alle maten, volledig te bedrukken en eenvoudig te verwerken, ook op onze Terra Machines – de inhoesmachines voor bloemen en planten. Door de hoezen te ontwerpen met een slankere pasvorm en ze iets in te korten, besparen we bovendien materiaal. Dit betekent minder afval, wat zowel goed is voor het milieu als voor je portemonnee.

De nieuwe standaard

Onze Business Development Manager John van Berkel is enthousiast. John: 'Het materiaal is kristalhelder, we hebben alle benodigde certificaten én de wetenschappelijke onderbouwing. We hebben zoveel vertrouwen in dit product dat we ook ons eigen assortiment aanpassen en dit gerecyclede materiaal (rOPP) onze bedrijfsstandaard maken. Op dit moment komen de Recy Clear hoezen uit Azië. Begin 2024 opende onze strategische leverancier een nieuwe fabriek in Kosovo waar we de Recy Clear bloemen- en plantenhoezen kunnen produceren. Dit verkort de levertijd van de producten aan onze Europese klanten 6 tot 8 weken en er zijn minder kilometers nodig wat gunstiger is voor het milieu.'

Dr. Alan Campbell

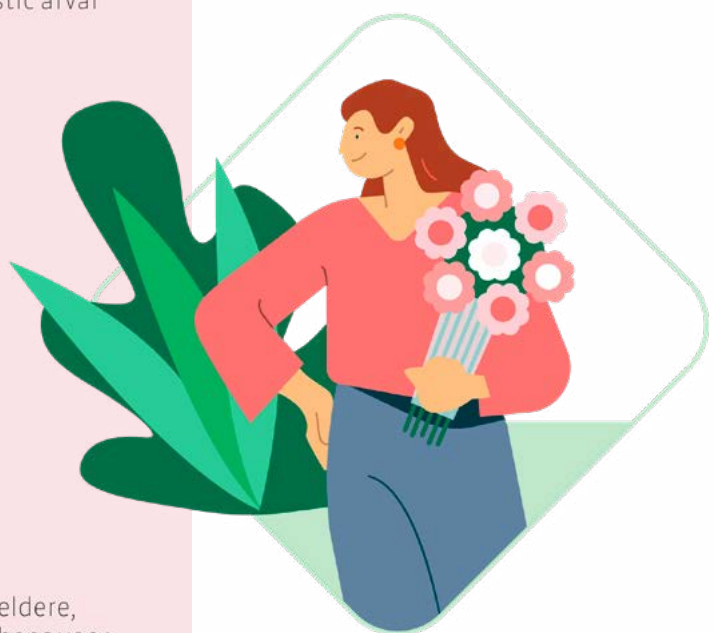
'Uit ons onderzoek is gebleken dat **Recy Clear hoezen een lagere CO₂- impact hebben** dan een standaard virgin hoes of zelfs een 85% rPE (recycled PE) hoes.'

Powered by science, The LCA Centre

In een wereld die steeds complexer wordt, kun je rekenen op ons advies over de beste verpakkingsopties. Wij baseren ons op feiten en gaan greenwashing tegen. Ons eigen onafhankelijke onderzoekcentrum The LCA Centre ondersteunt ons hierbij op basis van wetenschappelijk onderzoek. The LCA Centre heeft in totaal 9 bloemenhoezen vergeleken middels een Life Cycle Assessment. In de categorie plastic hoezen komt Recy Clear hier het meest gunstig uit. Kiezen voor een Recy Clear betekent dus direct een verlaging van je milieufootprint. Benieuwd naar het hele rapport? Neem dan contact met ons op!

Recy Clear

YURI HUISMAN
Key Account Manager

Duurzaam verpakken in retail

Onze assortimentsindeling wordt breed toegepast bij verschillende klanten en klantsegmenten. Hoe de assortimentsindeling in het voordeel van de klant werkt, vertelt collega Yuri Huisman je graag.

Yuri werkt al 32 jaar bij Paardekooper als Key Account Manager. Hij was erbij toen Paardekooper zo'n 15 jaar geleden als eerste verpakkingsbedrijf een LCA inzette om de milieu-impact van verpakkingen te berekenen. Het duurde even voordat deze nieuwe zienswijze was 'geland', maar tegenwoordig is het voor Yuri dagelijkse kost: "We benaderen elk verpakkingsvraagstuk vanuit de vraag of en hoe het duurzamer kan."

‘We benaderen **elk verpakkingsvraagstuk** vanuit de vraag **of en hoe het duurzamer kan.**’

Duurzame verpakkingsvoorloper

‘We willen de duurzame verpakkingsvoorloper van Europa zijn’, citeert Yuri de ambitie van Paardekooper. ‘Dat bereiken we niet alleen, maar samen met onze klanten en leveranciers. Met sommige klanten werken we al meer dan 15 jaar aan het verduurzamen van het verpakkings-assortiment. De weg naar duurzaamheid is een continu proces, onder andere als gevolg van veranderende wetgeving, materiaalinnovaties, nieuwe inzichten en technieken. Aan ons de taak om klanten zo goed mogelijk te informeren.’

Aantoonbaar verduurzamen

Sinds 2024 zijn grote Europese bedrijven verplicht om te rapporteren over hun duurzaamheidsbeleid.

‘In samenwerking met The LCA Centre helpen we klanten om het verpakkingsassortiment aantoonbaar te verduurzamen. We hebben ook een assortimentsindeling ontwikkeld waarmee we verpakkingen beoordelen op de mate van duurzaamheid, gebaseerd op bijvoorbeeld recyclebaarheid, gerecycled materiaal en certificeringen. Zo helpen we klanten bij het maken van duurzamere keuzes.’

Onjuiste beeldvorming en tegenstrijdige belangen

‘Ik denk dat we aan iedere duurzame verpakkingsvraag kunnen voldoen’, stelt Yuri. ‘Het is voor ons geen hogere wiskunde. We hebben de kennis en ervaring in huis als het om duurzame verpakkingen gaat. Het zijn doorgaans omliggende factoren die het complex maken. De beeldvorming staat vaak in de weg. Als iets afkomstig is uit China, is het bij voorbaat ‘slecht’ voor het milieu vanwege de afstand. Net als de gedachte dat karton altijd ‘beter’ is dan plastic. Het komt ook voor dat de wensen of eisen van de marketing-afdeling en CSR-afdeling verschillen bij de klant. Gelukkig hebben we altijd een oplossing om iedereen tevreden te stellen. Onze verpakkings-oplossingen bewijzen dat duurzaamheid en een onderscheidend, premium design heel goed samengaan.’

‘Onze verpakkingsoplossingen bewijzen dat **duurzaamheid** en een **onderscheidend, premium design** heel goed samengaan.’

Duurzaam en luxe

Als voorbeeld noemt Yuri papieren draagtassen waarvan de grepen zijn gemaakt van luxe gedraaid papier. Hierdoor ziet het eruit - en voelt het aan - als katoen, maar is de luxe tas toch gemaakt van één soort materiaal. ‘Gespot door onze collega’s van Inkoop en inmiddels al succesvol in gebruik genomen bij verschillende klanten. Je hebt de luxe uitstraling van een koord, maar dan gemaakt van papier. De hele tas mag bij het oud papier, door het gebruik van monomateriaal is deze namelijk helemaal recyclebaar. In dit kader zien we ook innovatieve sluitingen voor geschenkdoozen die plastic en papieren tape en bijvoorbeeld magneten overbodig maken. Verder bestaan er tegenwoordig duurzame glitters, gemaakt van mineralen in plaats van plastic. We passen veredelings technieken toe die het gebruik van inkt of laminaten overbodig maken. Voorbeelden hiervan zijn embossing en vernissen op waterbasis, waarmee je een prachtig reliëf of een ander gevoel op de verpakking krijgt.’

Herbruikbare verpakkingen

‘In dit rijtje mogen onze herbruikbare oplossingen natuurlijk niet ontbreken’, vervolgt Yuri. ‘Voor de Bijenkorf ontwikkelden we een herbruikbare shopper gemaakt van gerecycled plastic die de look and feel heeft van een luxe stof. Voor een parfumerieketen ontwikkelden we herbruikbare decoraties in de vorm van een bedeltje, als alternatief voor het lintje en strikje. Het bedeltje kan de consument gebruiken als sieraad. Dat we dit soort oplossingen samen met onze klanten maken, daar zijn we trots op.’

Quick (win-)wins

Yuri is zich bewust van het feit dat dit niet voor iedereen mogelijk is. Ook aan duurzaamheid hangt soms een prijskaartje. ‘Wat je betaalt voor duurzaamheid is natuurlijk sterk afhankelijk van je wensen en eisen. Gelukkig zijn er ook vele voorbeelden waarmee je juist bespaart met een duurzamere verpakking. Het loont om kritisch te kijken naar je verpakkingen en waarvoor je ze gebruikt. We zien vaak dat klanten onnodig een zwaardere kwaliteit gebruiken of kiezen voor een tas met blokbodem, terwijl deze extra bodem helemaal niet nodig blijkt. Een materiaalbesparing is dan snel gerealiseerd, net als een kostenbesparing. Een win-win dus! Ook de ontwikkelingen op materiaalgebied staan niet stil. Materialen worden steeds dunner, zonder in te leveren op bijvoorbeeld draagkracht, en bevatten steeds vaker en meer gerecycled materiaal.’

Bioglitter®

In oktober 2023 introduceerde de EU nieuwe wetgeving met betrekking tot microplastics, Verordening (EU) 2023/2055 on Microplastics, die het gebruik van glitters met microplastics verbiedt. Deze regelgeving, met als doel om microplastics in het milieu te voorkomen, heeft ook invloed op de verpakings- en decoratiesector.

Marc Reick, inkoper

‘Met Bioglitter® zetten we een stap richting een duurzamere toekomst zonder in te boeten op kwaliteit. **Naar onze mening zet Bioglitter® de nieuwe standaard voor de industrie.**’

Bioglitter®

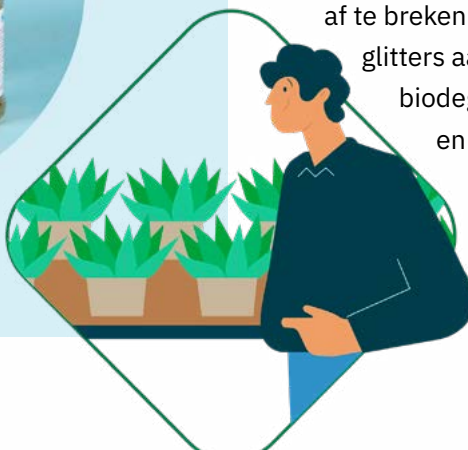
Voldoet aan EU
Microplastic
wetgeving

Gemaakt
van planten
i.p.v. plastic

Duurzame
oplossing voor
bloemendecoratie

Bij Paardekooper deinzen we niet terug voor verandering. We zoeken voortdurend naar nieuwe duurzame kansen.

Het resultaat: Bioglitter® – een innovatieve en milieuvriendelijke oplossing. Onze gepatenteerde, geavanceerde Bioglitter®-producten, gemaakt van cellulose in plaats van de standaard synthetische polymeren of biopolymeren, voldoen volledig aan Verordening (EU) 2023/2055 en zijn ontworpen om snel en veilig in het milieu af te breken. Bovendien voldoen deze glitters aan de eisen voor TÜV OK biodegradable WATER-certificering, en bewijst de OECD 301 test de afbreekbaarheid in water van de glitters.

Circulaire ketenpartner

Bij Paardekooper richten wij ons steeds meer op oplossingen waarbij verpakkingen geretourneerd worden zodat deze hergebruikt of gerecycled kunnen worden.

‘Bij Paardekooper zien we het als onze verantwoordelijkheid om **onze kennis en expertise op het gebied van duurzaamheid te delen.**’

In 2024 hebben we daarom getest met herbruikbare verpakkingen, waarbij we ook gekeken hebben naar het aantal keer dat de verpakking hergebruikt wordt. Zodat we niet alleen zien hoeveel verpakkingen retour komen; maar dit ook financieel onderbouwen aan onze klant of de consument. Ook hebben we ons assortiment uitgebreid met meerdere herbruikbare verpakkingsopties en hebben we in 2024 onze recyclingoplossingen verder uitgebreid. Om deze oplossingen mogelijk te maken zijn nieuwe strategische partnerships opgezet en huidige partnerships versterkt.

Gelukkig met mooie resultaten: van onze oplossingen met herbruikbare verpakkingen komt doorgaans zo'n 95% retour en bij onze recyclingoplossingen zo'n 90%. Dit geldt in gesloten omgevingen of bij gebruik van statiegeld en in zowel B2B als B2C omgevingen.

Herbruikbare bekens en servies

De toekomst van voedsel- en drankverpakkingen is circulair en duurzaam. Door herbruikbare systemen, slimme inzamelsystemen zoals smartbins en RFID-bekers in te zetten, kunnen we de milieu-impact van verpakkingen drastisch verlagen. Ook recycling speelt een sleutelrol door de kringloop te sluiten en afval te verminderen.

‘Om hergebruik te stimuleren,
maken we gebruik van innovatieve inzamelopties.’

Een van de krachtigste manieren om impact te verkleinen, is door herbruikbare bekens en servies te gebruiken. Paardekooper biedt hiervoor een breed scala aan oplossingen, zowel voor huur als aankoop.

Om hergebruik te stimuleren, maken we gebruik van innovatieve inzamelopties. Smartbins, bijvoorbeeld, herkennen verpakkingen met RFID-tags en maken statiegeldsystemen mogelijk. Wanneer consumenten een beker terugbrengen, wordt het statiegeld automatisch teruggestort. Dit moedigt het terugbrengen van verpakkingen aan, verkleint fraude en vermindert de behoefte aan extra personeel.

Wat we in 2024 zagen bij herbruikbaar servies:

- Retourpercentages van 95% zijn mogelijk met statiegeld of andere retourprikkels.
- In gesloten B2B-omgevingen kunnen we zelfs 98% retour behalen, mits het systeem goed is opgezet met voldoende inzamelbakken en duidelijke communicatie.
- Van de verpakkingen die wij in 2024 verhuurden, werd gemiddeld 93% retourgebracht.

Naast hergebruik is recycling een belangrijke pijler in het beheer van verpakkingen. Voorbeelden van recyclinginitiatieven zijn de recycling van kartonnen koffiebekers en (r)PET bekens. Deze bekens kunnen worden ingezameld en gerecycled tot nieuwe producten; wat bijdraagt aan afvalreductie en zwerfafval voorkomt.

Recycling

- In 2025 is het minimaal vereiste retourpercentage 80%.
- Op gesloten (evenementen) locaties zijn retourpercentages rond 90% mogelijk indien gebruik wordt gemaakt van retourincentives (B2C), danwel goede uitrol in de organisatie (B2B).
- In 2024 zamelde onze partner CircularPET 84.000 kg (r)PET-bekens in; zo'n 84% kwam retour.

Samen met onze klanten onderzoeken we de beste manieren om bekens en servies terug te krijgen, of het nu gaat om hergebruik of recycling. Daarnaast adviseren we ook om te onderzoeken of er subsidies beschikbaar zijn om je bedrijf duurzamer te organiseren en je afvalstroom te verminderen.

Lees hier verder over kartonnen koffiebekers

Lees hier verder over (r)PET bekens

Oplossingen bloementransport

**Binnen het (bloemen)transport lichten we graag 3 innovaties uit:
Floraloop, de Flower Eco Sheet tulpenhoes en herbruikbare transportdozen.**

Floraloop: het circuleren van herbruikbare bloemenemmers

Floraloop is een innovatief concept. Elke herbruikbare emmer heeft een unieke RFID-sticker, waarmee we de cyclustijd, levensduur en efficiëntie optimaliseren en zo de milieu-impact minimaliseren. De totale kosten zijn soms zelfs lager dan eenmalige emmers, omdat de emmers zo'n 50x meegaan, en er, in de Nederlandse situatie, veel minder afvalbeheerbijdrage (ABB) afgedragen hoeft te worden. Daarnaast is geen statiegeldverrekening nodig.

In 2024 hebben we een grootschalige pilot gedraaid met herbruikbare bloemenemmers in samenwerking met een retailer, een verpakker van bloemen, een transporteur en een spoelbedrijf.

- De pilot was succesvol, met retourpercentages tussen de 95% en 97% per loop.
- Uit een LCA studie naar de milieu-impact van de Floraloop blijkt dat al na 5 keer rondgaan de emmers een lagere CO₂-uitstoot hebben dan vergelijkbare eenmalige emmers.
- Uit onze eigen berekeningen, die momenteel extern geverifieerd worden, blijkt dat na 50 loops, in vergelijking met vergelijkbare single use emmers, de materiaalbesparing kan opgelopen tot ruim 85%, de CO₂-uitstoot gereduceerd kan worden met 75% en het watergebruik kan dalen met 60%. Dus zelfs het wassen van de emmers na iedere loop zorgt voor minder waterverbruik dan voor elk gebruik een nieuwe emmer produceren.

[LEES MEER](#)

Flower Eco Sheet: de herbruikbare tulpenhoes

De Flower Eco Sheet is een alternatief voor papieren tulpenvellen. Het idee is afkomstig van Robin Barnhoorn, exportmanager bij onze klant ColorPack. Hij stoorde zich al jaren aan de grote hoeveelheid papier die wordt weggegooid. 'De herbruikbare tulpenhoes maakt een einde aan deze verspilling. We besparen 15 m³ per week aan papierafval en de verwerkingstijd is gehalveerd.'

De hoes is duurzamer, efficiënter, goedkoper, en biedt optimale bescherming. De hoezen zijn sterk en nemen geen vocht op. Dankzij de vezelige structuur blijven de bloemen perfect op hun plaats en is er een kleinere kans op kromme stelen. Daarnaast zorgt de Flower Eco Sheet voor extra tijdsbesparing: hij klemt zichzelf dicht; en er is maar één hoes nodig per fust in plaats twee. Na elk seizoen kunnen de herbruikbare tulpenhoezen worden gewassen. En als de Flower Eco Sheet aan het einde van zijn levensduur is, is deze na verwijdering van de aansnoerband volledig recyclebaar.

[LEES MEER](#)

In cijfers:

- De Flower Eco Sheet gaat naar verwachting minimaal vijf jaar mee.
- Dit resulteert in een aanzienlijke materiaal- en kostenbesparing.
- De terugverdientijd is circa 14 weken bij een hergebruik van gemiddeld 28 keer.

‘De herbruikbare tulpenhoes maakt een einde aan deze verspilling. **We besparen 15 m³ per week aan papierafval en de verwerkingstijd is gehalveerd.**’

Newwen Collaboration

Beschikbaar in
verschillende maten
en helemaal op
maat gemaakt

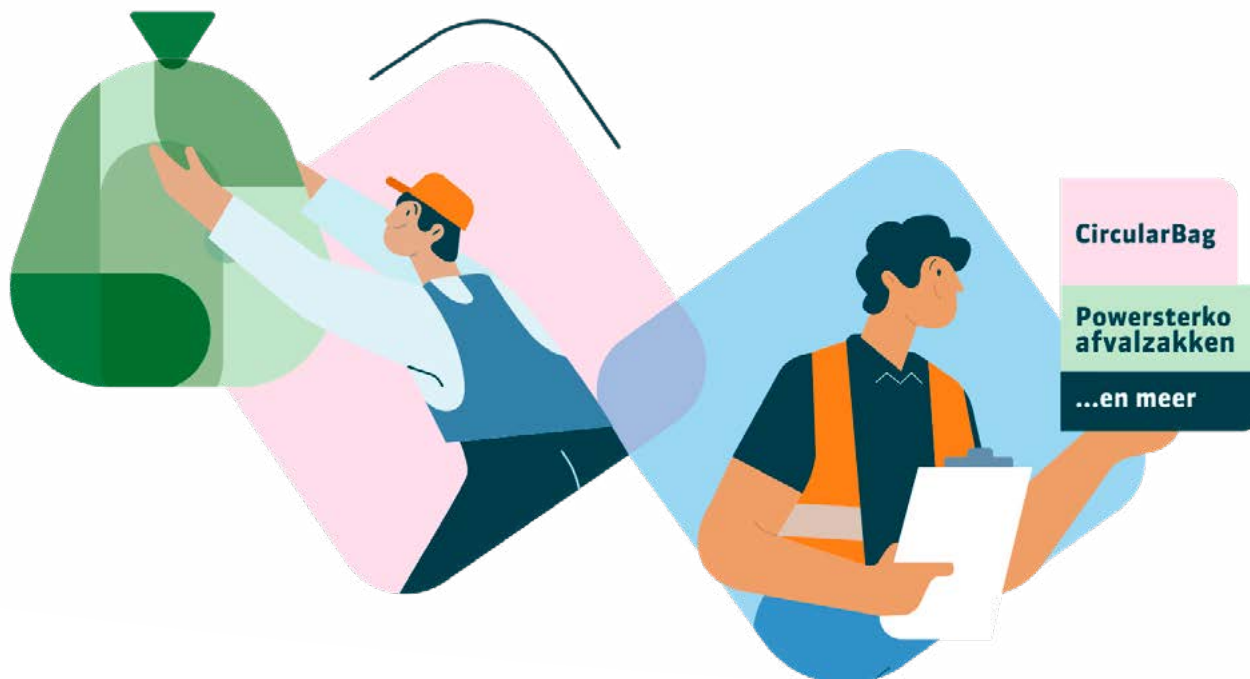
Herbruikbare
transport dozen
van polypropyleen (PP).
Vermindert single-use
verpakkingen

Draagt bij aan
CO₂ reductie
en bespaart
ruimte tijdens
transport

Herbruikbare kunststof transportdozen

In 2024 is Paardekooper een samenwerking gestart met Newwen om de transportsector te verduurzamen. Newwen is een vooraanstaande speler in herbruikbare en traceerbare logistieke materialen. Samen introduceerden we kunststof (PP) transportdozen die tot wel 25 keer hergebruikt kunnen worden. De dozen zijn eenvoudig te reinigen en leverbaar van zowel nieuw als gerecycled materiaal. En ze kunnen worden voorzien van slimme technologieën zoals RFID en QR-codes voor een efficiëntere en duurzamere supply chain. Daarnaast zijn de dozen plat opvouwbaar waardoor ze bij retoursturen zo min mogelijk ruimte innemen.

[LEES MEER](#)

Overige circulaire oplossingen

Recylution

Inzamelen van plastic afval brengt vaak kosten met zich mee. Paardekooper bewijst dat dit ook anders kan met Recylution, een slim recyclingproces voor plastic. Voor onze horti klanten bestond deze oplossing al een tijdje; in 2024 is deze oplossing uitgerold bij onder andere horeca- en schoonmaakgroothandels.

Klanten verzamelen hun plastic bedrijfsafval, waaronder folies en plastic hoezen, in onze speciaal ontwikkelde CircularBag. We halen dit op, onze recyclingpartner Circular Plastics maakt er nieuwe grondstof van, die vervolgens weer gebruikt wordt voor nieuwe producten, zoals bloemenhoezen, PowerSterko-afvalzakken en CircularBags. Door deze hoogwaardige recycling wordt er minder nieuw plastic gebruikt en levert Paardekooper samen met haar klanten een positieve bijdrage aan het milieu.

In het 2024 zijn er al 3.500 CircularBags opgehaald, goed voor 24 ton ingezameld plastic.

[LEES MEER](#)

Herbruikbare e-commerce verzendverpakkingen

In 2030 moet 40% van alle non-food e-commerce verpakkingen in de EU herbruikbaar zijn, met uitzondering van kartonnen dozen. Dit vereist nieuwe systemen en samenwerking binnen logistieke ketens. In 2024 hebben wij een subsidie toegekend gekregen voor een circulair ketendoorbraakproject op dit vlak. Met onze herbruikbare e-commerce verzendverpakkingen en het innovatieve retoursysteem van onze ketenpartner BOXO Return helpen we onze klanten hun verzendingen te verduurzamen.

In dit systeem kiest de consument bij bestelling voor een herbruikbare verpakking met statiegeld. Deze kan hij of zij dan gebruiken bij het retoursturen van de bestelling of inleveren bij een inleverpunt, zo ontvangt de consument het statiegeld weer terug.

Een totaaloplossing van herbruikbare verzendverpakkingen, inclusief retourtransport, heeft een tot 70% lagere CO₂-uitstoot en verbruikt veel minder water dan eenmalige kartonnen verpakkingen in het productieproces (bron).

[LEES MEER](#)

Social

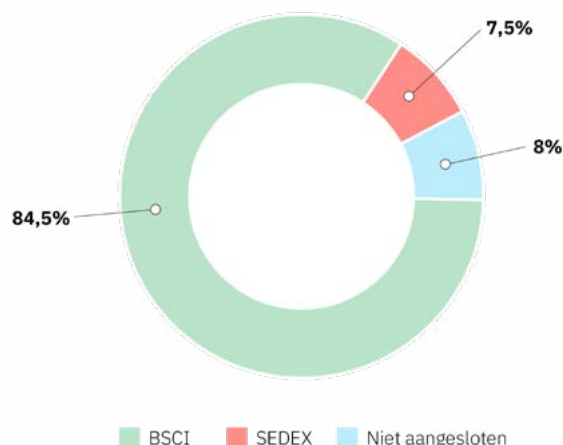
BSCI in cijfers

In het afgelopen jaar hebben we aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van arbeidsomstandigheden bij onze leveranciers, ook wel social compliance genoemd. Een sterke focus ligt op het vergroten van het aantal aangesloten leveranciers uit risicolanden op amfori BSCI of andere social compliance audit platforms. Deze systemen geven ons, middels audits en audit rapporten, inzicht in de prestaties van onze leveranciers op sociaal gebied. Dit heeft geresulteerd in een groei van de social compliance dekking van 89% van de leveranciers uit risicolanden vorig jaar naar 92% dit jaar. Deze stijging toont aan dat steeds meer van onze leveranciers voldoen aan de strenge normen van de BSCI, wat bijdraagt aan een verantwoorde en duurzame toeleveringsketen.

De cijfers laten zien dat onze inzet voor social compliance vruchten afwerpt en dat we op **de goede weg zijn om onze duurzaamheidsdoelen te bereiken.**

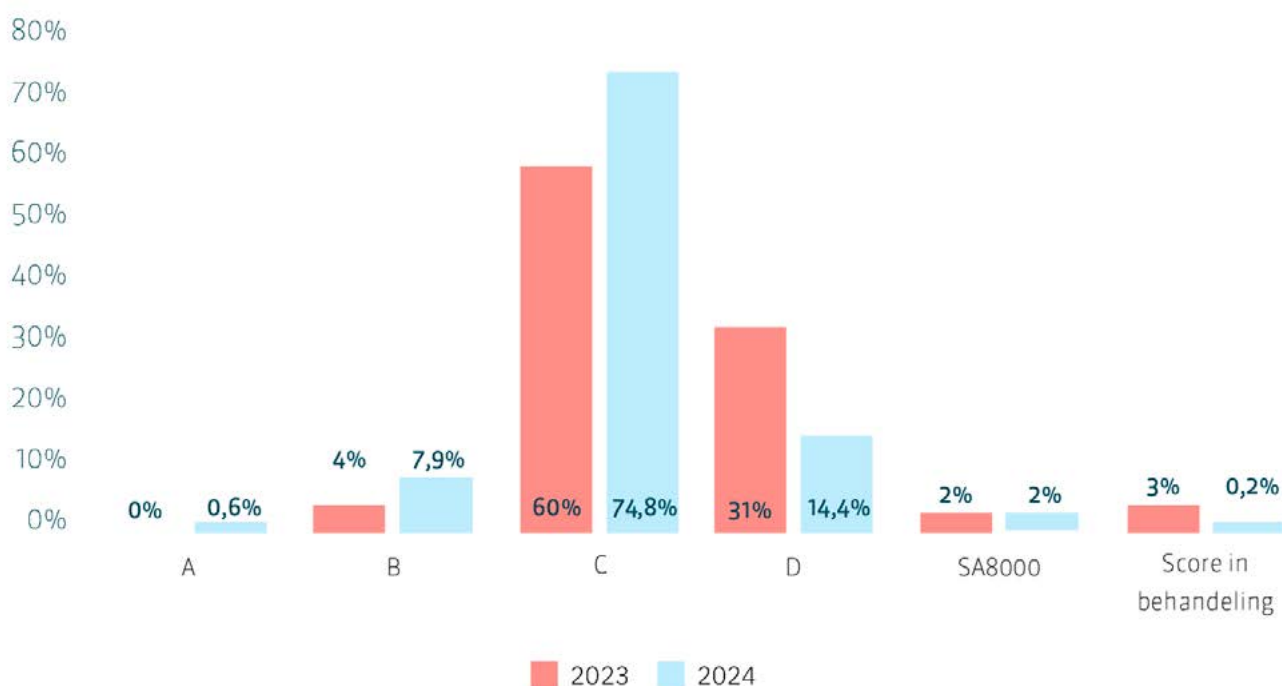
Op basis van de BSCI audit krijgt een leverancier een score toebedeeld van A tot E, waarbij A het hoogste is en geldt dat hoe lager de score, hoe meer verbeterpunten er zijn gevonden. Het aandeel D-scores, gebaseerd op inkoopomzet, is afgelopen jaar aanzienlijk gedaald van 31% naar 14,4%, en we hebben nu zelfs leveranciers met een A-score. Dit weerspiegelt onze voortdurende inspanningen om de prestaties van onze leveranciers te verbeteren en hen te ondersteunen bij het behalen van hogere social compliance normen. Door middel van gerichte trainingen, audits en samenwerkingsinitiatieven hebben we onze leveranciers geholpen om hun scores te verbeteren en te voldoen aan de vereisten van de BSCI.

Status van social compliance als % van de inkoopomzet

De cijfers laten zien dat onze inzet voor social compliance vruchten afwerpt en dat we op de goede weg zijn om onze duurzaamheidsdoelen te bereiken. We blijven ons inzetten voor het verbeteren van de sociale en ethische normen binnen onze toeleveringsketen en werken toe naar ons doel om in 2025 alleen in te kopen bij leveranciers in risicolanden die deelnemen aan BSCI of op een vergelijkbare manier werken aan social compliance. Dit is een belangrijk onderdeel van onze bredere duurzaamheidsstrategie en onze toewijding aan het creëren van een positieve impact op zowel het milieu als de maatschappij.

BSCI rating als % van het inkoopomzet (van aangesloten leveranciers)

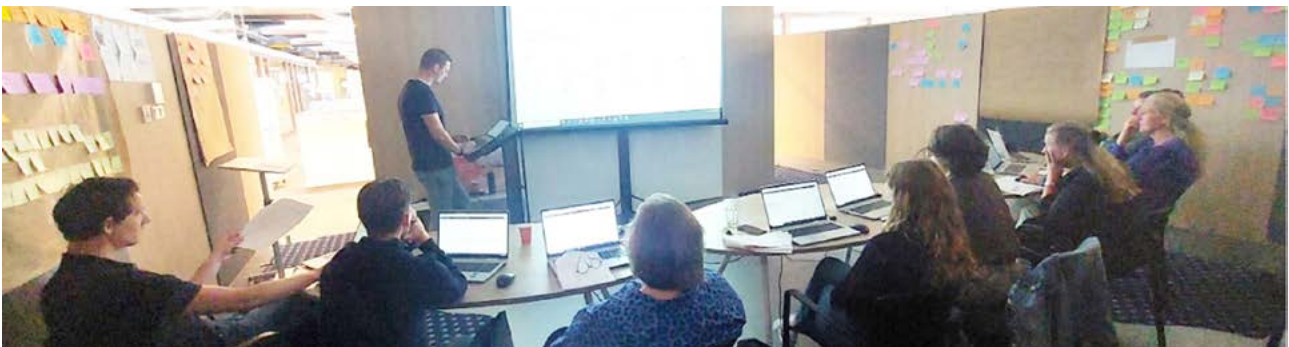

Ontwikkeling medewerkers

Om te zorgen dat onze collega's onze klanten en partners zo goed mogelijk ondersteunen bij hun verpakkings- en duurzaamheidsvraagstukken bieden we onze medewerkers kennis en training aan in de vorm van onze PK Academy. Via dit (online) platform kunnen onze collega's interne trainingen volgen en algemene kennisvideo's bekijken. Het afgelopen jaar zagen we wederom dat dit goed door onze collega's gebruikt is.

Daarnaast lanceerden we op de PK Academy in 2024 een duurzaamheidsleerlijn. Hiermee informeren we (nieuwe) collega's over alle onderdelen van onze duurzaamheidsstrategie en de hierbij beschikbare materialen.

PK Academy had in 2024 437 actieve gebruikers, en 315 deelnames aan interne trainingen.

Trainingen voor collega's, door collega's

Afgelopen jaar is een deel van Paardekooper Horti overgegaan op een nieuw ERP-systeem. Om dit helemaal eigen te maken, hebben we met elkaar behoorlijk wat afgetraind. In totaal deden 235 collega's mee, hebben we 160 trainingen gegeven en 38 verschillende onderwerpen behandeld. Het leukste: de trainingen zijn gegeven door onze eigen collega's. Inmiddels zijn we helemaal klaargestoomd en gebruiken we het systeem volop.

Wat ondernamen onze collega's

het afgelopen jaar zoal? Ook het afgelopen jaar ondernamen onze collega's weer leuke activiteiten met elkaar. Zo creëren we een mooie balans tussen werk en gezelligheid met elkaar.

Kerstlunch

Kookworkshop PV Aeolus

Sinterklaasviering

Introductiedagen voor nieuwe medewerkers

Jeu de boules PV Aeolus

BBQ

Thanksgiving lunch voor collega's in USA

De Ondernemingsraad:

verbindende factor tussen mens en organisatie

**ERWIN
LOTTERMAN**

In onze RESPECT duurzaamheidsstrategie staat de 'P' voor People, de menselijke kant van duurzaamheid. De Ondernemingsraad van Paardekooper vormt een belangrijk onderdeel binnen dit thema. Enerzijds heeft de OR een stimulerende taak om de duurzaamheidsstrategie van de organisatie te borgen. Anderzijds heeft de OR een 'zorgtaak' als het om onze mensen gaat. Of zoals Hans van der Knaap, voorzitter van de OR, stelt: 'Zorgen voor mensen is ook zorgen voor het bedrijf.'

**HANS
VAN DER KNAAP**

Duurzaamheid borgen

Een belangrijke stap bij het borgen van duurzaamheid binnen de organisatie is het creëren van draagvlak. Dat bereik je volgens OR-lid Erwin Lotterman door transparante communicatie. 'Duurzame ontwikkeling is bedrijfsbeleid. Om beleid – welke vorm dan ook - succesvol te maken, is verbinding nodig tussen de medewerkers en het Strategic Leadership Team (SLT). Als OR zorgen we voor deze verbinding. Signalen vanaf de werkvloer geven we door aan directie en andersom betrekken we de medewerkers bij de doelstellingen van de organisatie op zo'n manier dat het voor iedereen duidelijk is en er een gedeeld begrip ontstaat. Verduurzamen doen we samen. We hebben één keer in de zes weken een vergadering met directie. De OR-leden onderling hebben vaker overleg. Die vergaderingen proberen we trouwens altijd zo duurzaam mogelijk te organiseren met oog op zo min mogelijk logistieke bewegingen.'

Een goede balans

'De meerwaarde van transparante communicatie heeft zich ook bewezen tijdens de reorganisatie', weet Hans. 'Er zijn in het plan voor de reorganisatie bepalingen en richtlijnen opgenomen om zorgvuldig en met oog voor de mensen om te gaan met de lastige issues, die in een reorganisatie passeren. Ondertussen gaan de werkzaamheden 'gewoon' door. Het was een enorme uitdaging, maar ik denk dat we erin zijn geslaagd om een goede balans te behouden tussen bedrijfsbelang, medewerkerswelzijn en duurzame ontwikkeling.'

‘Zorgen voor mensen is ook zorgen voor het bedrijf.’

Samen

De OR heeft zich de afgelopen maanden ingezet voor het sociaal plan. Erwin zegt hierover: ‘Hoewel de weg soms uitdagend was, hebben we samen een sterk resultaat bereikt. We hebben samengewerkt, niet tegenover elkaar. Met externe ondersteuning hebben de OR en het management gezamenlijk de reorganisatieplannen vormgegeven en geoptimaliseerd.’

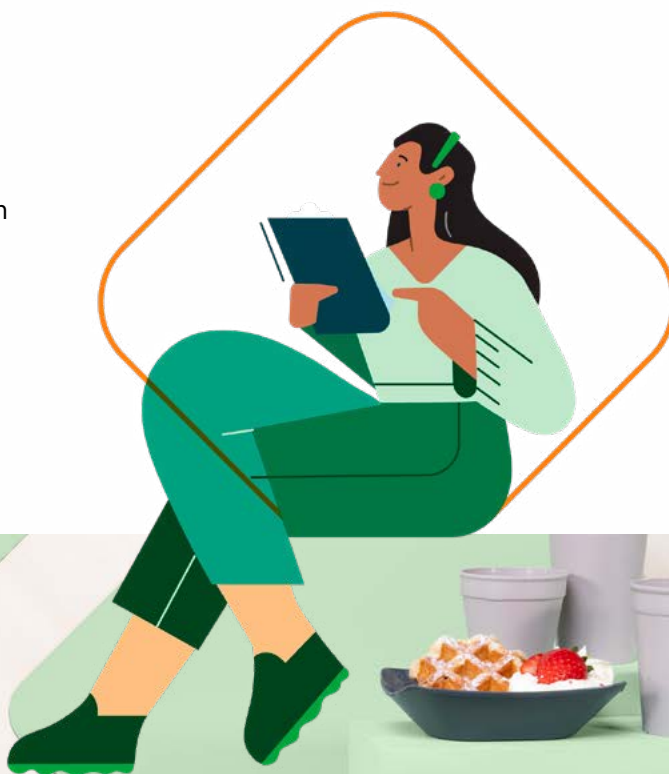
Voor mensen zorgen

‘Duidelijkheid is hierbij essentieel’, benadrukt Erwin nogmaals. ‘En zeker als het gaat om medewerkerswelzijn. Het zorgt voor onzekerheid. Duidelijkheid over het waarom, hoe en waar gaan we naartoe is ontzettend belangrijk. Vragen beantwoorden en onzekerheden wegnemen, dat was de afgelopen periode één van onze belangrijkste taken.’

‘Maar ook: oprecht aandacht hebben voor elkaar en waardering naar elkaar uitspreken’, vult Hans aan. ‘Een schouderklopje op z’n tijd bijvoorbeeld, kan heel waardevol zijn.’

Toekomst

De heren kijken terug op een, voor hen als OR-lid, intensief en leerzaam traject. Erwin: ‘En we zijn er nog niet, sterker nog: nu begint het pas. Nu moeten de processen worden aangepast naar de nieuwe organisatie dóór de mensen. De pijlers transparant en samen zijn hierbij niet alleen belangrijk, maar een bindende voorwaarde. Hier blijven we ons als OR voor inzetten.’

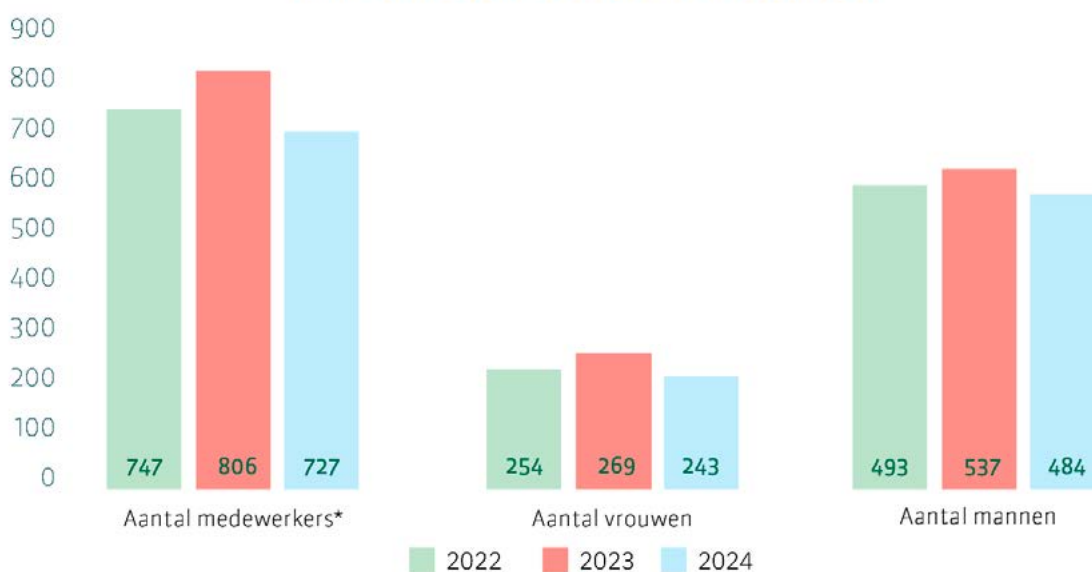

Onze medewerkers in cijfers

Bij Paardekooper zijn onze bijna 1.000 (internationale) collega's van onschatbare waarde; zij vormen de kern van ons bedrijf. In diverse functies binnen onze organisatie, zoals magazijnmedewerker, inkoper, verkoper, facilitair medewerker of productmanager, dragen zij dagelijks bij aan ons succes. Dankzij hun inzet en toewijding kunnen wij doen waar we goed in zijn: onze klanten voorzien van hoogwaardige verpakkingen en hen ontzorgen bij al hun verpakkingsvraagstukken. Samen maken we Paardekooper tot wat het is.

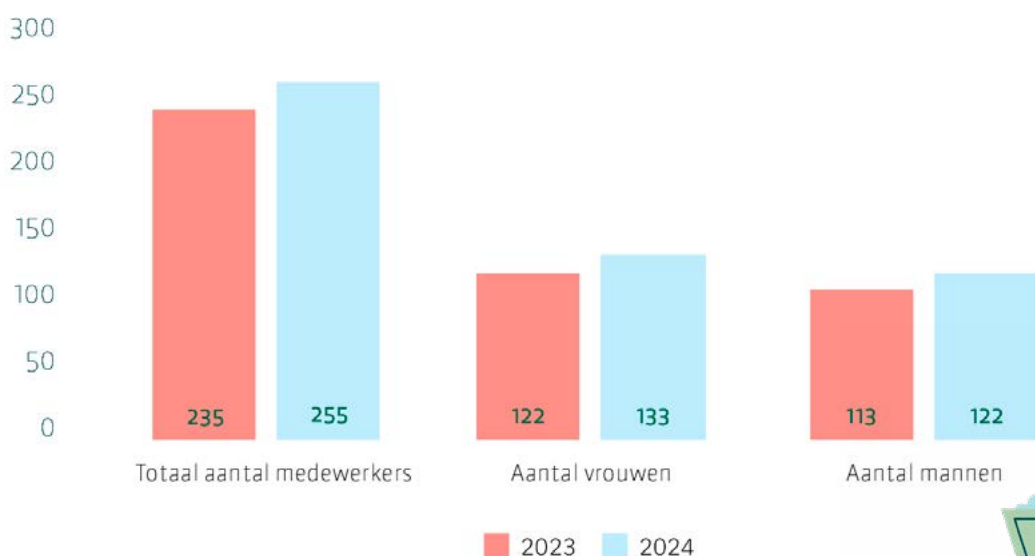
In de HR data van 2024 is te zien dat het een uitdagend jaar was voor Paardekooper en haar medewerkers. Desondanks hebben onze collega's met hun inzet bijgedragen aan de behaalde resultaten in 2024.

Paardekooper Group NL vestigingen

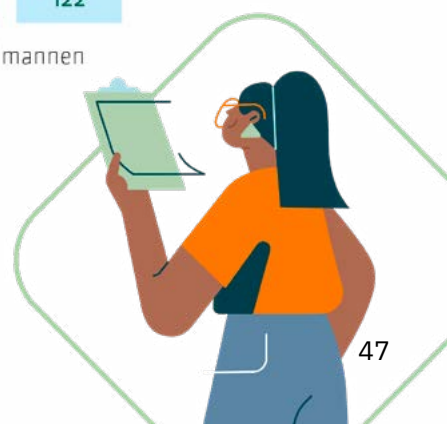

* 727 medewerkers uit Nederlandse entiteiten excl. interim medewerkers

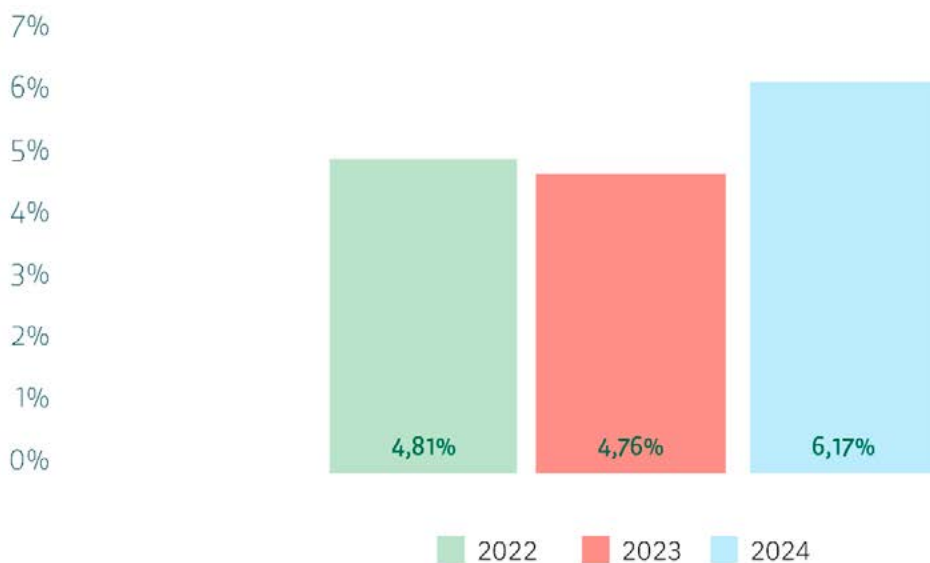
Buitenlandse vestigingen

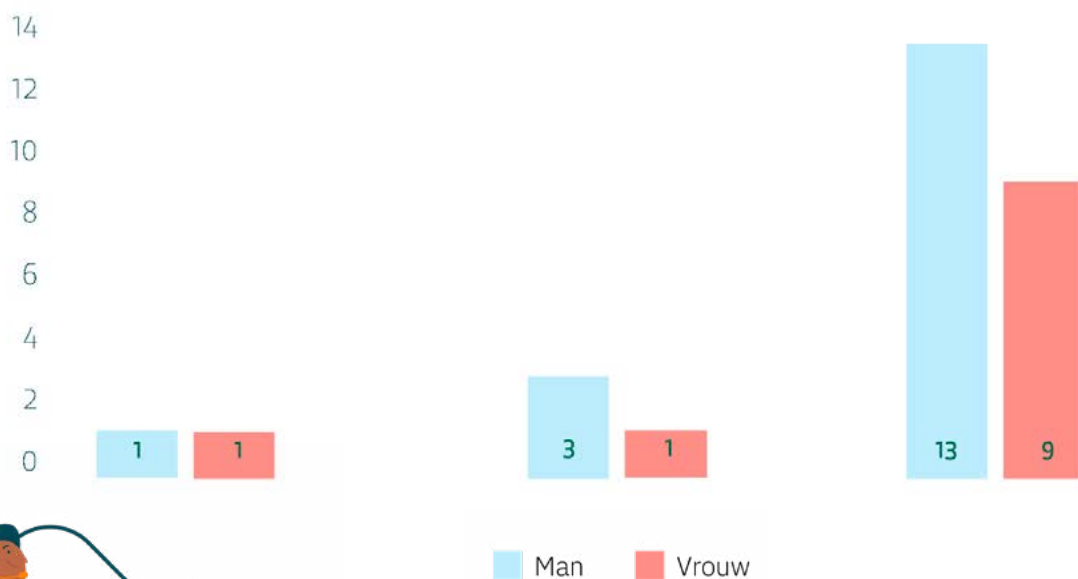
Het grootste deel van deze internationale collega's werkt in onze bloemenhoezenfabriek in Vietnam, de rest werkt voor onze kantoren in België, China, Colombia, Ierland, Kenia, en de Verenigde Staten.

Ziekteverzuim

Koninklijke Paardekooper Group, directiesamenstelling

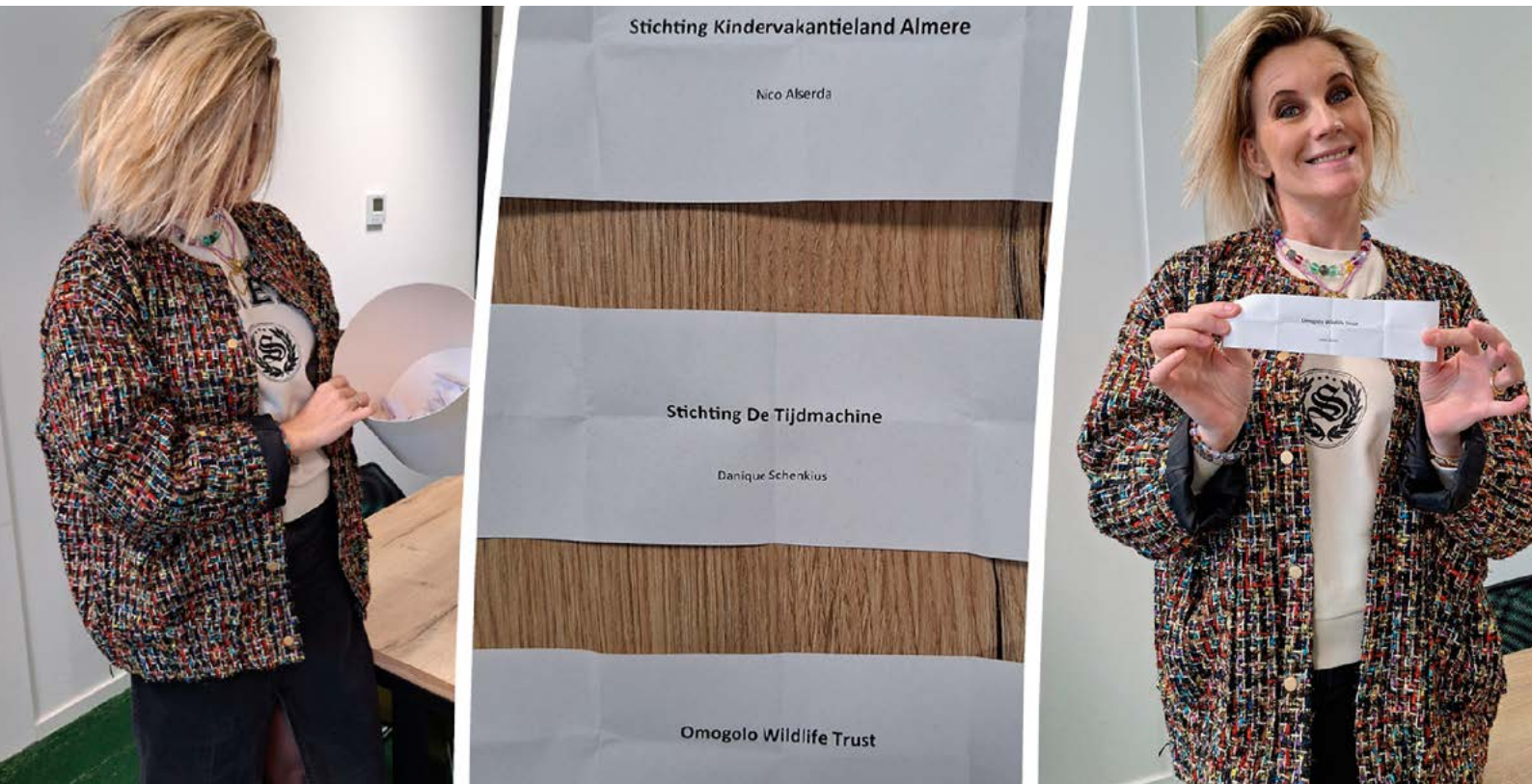
* De subtop zijn de Divisie Management Teams (DMTs) en het group management onder de subtop.

‘Bij Paardekooper zien we het als onze verantwoordelijkheid om **onze kennis en expertise op het gebied van duurzaamheid te delen.**’

Goede doelen

Als familiebedrijf beseffen we ons dat we een belangrijke rol hebben te vervullen. Niet alleen door het toewerken naar een duurzamere bedrijfsvoering en duurzamere producten. Maar ook op maatschappelijk vlak kunnen en willen we een positieve invloed uitoefenen.

Goede doelen december actie

Dit jaar hebben collega's tijdens de decembermaand weer 3 goede doelen gekozen waaraan een schenking gedaan wordt. In 2024 waren dat:

Stichting Kindervakantieland Almere

Stichting Kindervakantieland Almere biedt kinderen van 6-12 jaar een zorgeloze vakantie, gericht op kinderen die hun vakantie thuis doorbrengen, bijvoorbeeld bij gebrek aan financiële middelen.

Stichting De Tijdmachine

Stichting De Tijdmachine zet zich in voor ouderen die zelfstandig wonen of wonen in een verpleeg- of verzorgingshuis. Met een bewezen aanpak, aandacht en plezier dragen ze in hun projecten bij aan het (structureel) verbeteren van de kwaliteit van leven van ouderen.

Omogolo Wildlife Trust

Omogolo Wildlife Trust is een Nederlandse non-profit organisatie die wereldwijd projecten ondersteunt die bijdragen aan natuurbehoud en dierenwelzijn.

Nieuwe klaslokalen voor kinderen van Kurahia's Primary School in Kenia

Samen met de Dutch Flower Foundation (DFF) hebben we ons steentje bijgedragen aan nieuwe klaslokalen voor de Kurahia's Primary School in Kenia. De Dutch Flower Foundation is in het leven geroepen door Dutch Flower Group en heeft als doel een maatschappelijke bijdrage te leveren aan het welzijn van hulpbehoevende mensen en kinderen in het bijzonder. DFF ondersteunt al jaren projecten via kwekerij Penta en deze keer was er extra hulp nodig voor het opknappen van twee klaslokalen voor 50 kinderen met speciale behoeften. We zijn dan ook heel trots dat we hieraan hebben bijgedragen!

‘Het was echt indrukwekkend om de impact van onze donaties in het echt te zien! **Het is fantastisch dat we dit samen met Paardekooper mogelijk hebben gemaakt.**’

Iris de Waal, bestuurslid bij DFF, bezocht de school en vertelt: ‘Het was echt indrukwekkend om de impact van onze donaties in het echt te zien! Het is fantastisch dat we dit samen met Paardekooper mogelijk hebben gemaakt.’

Wij wensen de kinderen van de Kurahia's Primary School in Kenia heel veel leerplezier in hun nieuwe lokalen!

Ride for the Roses

De Ride for the Roses is een jaarlijks wiel- en wandelevent waar deelnemers in actie komen voor hun dierbaren die strijden tegen kanker of hieraan overleden zijn. Paardekooper Horti droeg een steentje bij aan dit mooie event door Single Rose sleeves te sponsoren.

RIJD VOOR EEN ROOS UIT LIEFDE VOOR JE DIERBARE

Governance

Business integriteit en transparantie

Om integriteit te waarborgen, hebben we een gedragscode opgesteld. Deze gedragscode bevat richtlijnen voor ethisch gedrag, eerlijkheid en respect in alle zakelijke interacties. We moedigen onze medewerkers aan om eventuele zorgen of schendingen van de gedragscode te melden via ons online vertrouwelijk meldpunt, Speeki, zodat we snel en adequaat kunnen reageren.

Transparantie is een ander belangrijk aspect van onze bedrijfsvoering. We communiceren open en eerlijk, in ons dagelijks werk maar bijvoorbeeld ook in dit duurzaamheidsverslag. Daarnaast zorgen we ervoor dat beslissingen die iedereen aangaan zo snel mogelijk gecommuniceerd worden en dat collega's de gelegenheid krijgen om vragen te stellen.

‘Bij Paardekooper **hechten we veel waarde aan integriteit en transparantie.**’

Onze kernwaarden

Rondetafelsessie Modint

Collectief verduurzamen van verpakkingen in de textielbranche

Samen met branchevereniging Modint organiseerden we in juni een rondetafelsessie voor hun leden die willen verduurzamen op het gebied van hun verpakkingen. Met een mooie mix van textielproducenten en retailers deelden we inzichten en uitdagingen in de markt.

Tijdens deze interessante middag verkenden we gezamenlijk oplossingen rondom duurzamere verpakkingsmaterialen en -praktijken. Zo keken we bijvoorbeeld naar de afweging tussen papier en plastic, hoe transportfolie te verduurzamen is en hoe we de toekomst van de e-commerce verpakkingen zien. Aan de vele enthousiaste reacties te horen was het een geslaagde bijeenkomst, die de deelnemers heeft geïnspireerd.

Governance structuur duurzaamheid

Duurzaamheid is op verschillende niveaus binnen onze organisatie vastgelegd. Lyanne Paardekooper bewaakt de uitvoering en brengt duurzaamheid onder de aandacht binnen de directie en de Raad van Commissarissen. Susan van Kruijsbergen implementeert de duurzaamheidsstrategie en leidt het duurzaamheidsteam. Elske Schotte richt zich op circulaire bedrijfsmodellen. Beide teams ondersteunen de organisatie door kennisdeling en trainingen. In 2024 zijn we begonnen met het herinrichten van de organisatie voor duidelijkere lijnen en een sterkere financiële positie, met een verwachte uitwerking in 2025.

‘De verantwoordelijkheid voor duurzaamheid is binnen onze organisatie op **verschillende niveaus vastgelegd.’**

De verantwoordelijkheid voor duurzaamheid is binnen onze organisatie op verschillende niveaus vastgelegd. Op directieniveau heeft Lyanne Paardekooper, als CMO en vertegenwoordiger van de familie, duurzaamheid in haar portefeuille. Duurzaamheid is geborgd in onze strategische bouwstenen van de organisatie en Lyanne bewaakt de uitvoering hiervan. Zij brengt duurzaamheid onder de aandacht binnen de directie en de Raad van Commissarissen. Daarnaast geeft zij leiding aan onze Group Manager Duurzaamheid, Susan van Kruijsbergen, en Group Manager Circular Business, Elske Schotte.

Susan is verantwoordelijk voor de implementatie van de duurzaamheidsstrategie binnen de organisatie, bijvoorbeeld door deze uit te werken in programma's en projecten. Indien relevant, neemt Susan deel aan de Divisie Management Teams (DMTs) om concrete projecten te bespreken.

Zij geeft leiding aan het duurzaamheidsteam dat bestaat uit twee adviseurs duurzaamheid, beide verantwoordelijk voor een van de divisies, Horti en FRIS. Deze interne adviseurs fungeren als aanspreekpunt voor collega's, ondersteunen collega's in hun eigen divisie op het gebied van duurzaamheid richting klanten en nemen ook deel aan projecten op groepsniveau.

Naast het duurzaamheidsteam speelt ook het Circular Business Team, onder leiding van Elske Schotte, een belangrijke rol in ons streven om dé voorloper in duurzame verpakkingen en aanjager van duurzaamheid in Europa te worden. Elske en haar team, bestaande uit drie projectleiders, richten zich op het inrichten, uitwerken en verkopen van circulaire bedrijfsmodellen, waarbij herbruikbare producten traceerbaar worden ingezet middels RFID of QR.

Beide teams ondersteunen de organisatie, waarbij kennisdeling en expertise centraal staan. Door trainingen te geven en tools te ontwikkelen, moedigen we alle collega's aan om duurzaamheid in hun eigen werk centraal te stellen. Het uitvoeren van onze strategie is daarmee een gedeelde verantwoordelijkheid van de gehele organisatie, waaraan iedereen elke dag bijdraagt!

Update per EU wet in ontwikkeling

Van de Single Use Plastics Directive, tot de Corporate Sustainability Reporting Directive, het zijn allemaal Europese wetgevingen die aangenomen of in ontwikkeling zijn, en die voor ons en onze sector van belang zijn. Je leest er hier meer over.

SUPD

(Single Use Plastics Directive)

Beschrijving: De SUPD heeft als doel de impact van bepaalde wegwerpplastic producten op het milieu en de volksgezondheid te voorkomen en te verminderen. Daarnaast streeft het ernaar de overgang naar een circulaire economie te bevorderen. Dit wordt bereikt door het invoeren van marktbeperkingen, doelstellingen voor consumptiereductie, verplichte gerecyclede inhoud in PET drankflessen en uitgebreide producenten-verantwoordelijkheidseisen. Terugkijkend op de inwerkingtreding van de SUPD in 2019, wordt deze nu beoordeeld door de Europese Commissie.

Paardekooper biedt herbruikbare alternatieven, plasticvrije alternatieven en bekertjes met goedgekeurde recyclingstromen. Daarnaast controleert The LCA Centre of of producten die plasticvrij claimen te zijn dit ook daadwerkelijk zijn.

PPWR

(Packaging and Packaging Waste Regulation)

Beschrijving: De PPWR heeft als doel de hoeveelheid verpakkingen en verpakkingsafval aanzienlijk te verminderen, hergebruik en recycling te bevorderen en daarmee de circulaire economie te versterken. Daarnaast streeft het ernaar het gebruik van gerecyclede plastic te stimuleren door een markt te creëren voor hoogwaardige secundaire grondstoffen. De wet treedt in werking op 12 augustus 2026. Sommige maatregelen zullen onmiddellijk van toepassing zijn (dus vanaf 12 augustus 2026), terwijl andere geleidelijk worden ingevoerd in de daaropvolgende jaren.

Paardekooper zoekt op verschillende manieren naar producten die aan de PPWR voldoen, zo introduceerden we transparante bloemenhoezen met 70% en zelfs 97% gerecyclede content en bieden we verschillende reuse systemen aan om de klant alternatieven te bieden voor producten die straks niet meer toegestaan zijn.

GPSR

(General Product Safety Regulation)

Beschrijving: Het doel van de GPSR is om de gezondheid en veiligheid van consumenten te waarborgen en ervoor te zorgen dat consumenten voldoende middelen hebben om hun recht op gezondheid en veiligheid af te dwingen. Dit wordt bereikt door regels vast te stellen voor de veiligheid van consumentenproducten die op de EU-markt worden geplaatst of beschikbaar worden gesteld. De maatregelen onder de GPSR zijn van toepassing sinds 13 december 2024.

Door het bijhouden van alle productdata kan Paardekooper hierin voorzien.

FCM&A

(Food Contact Material & Articles Regulation)

Beschrijving: Materialen en artikelen die in contact komen met voedsel (FCM&A), zoals verpakkingen, bakjes of serviesgoed, kunnen hun bestanddelen overdragen aan voedsel, wat de chemische veiligheid en de kwaliteit (smaak, geur, uiterlijk) kan beïnvloeden. De EU-wetgeving inzake FCM&A is erop gericht dit aan te pakken door de veiligheid van verschillende stoffen die worden gebruikt bij de vervaardiging van FCM&A te beoordelen. Onlangs heeft de Europese Commissie een verbod aangenomen op bisfenol A (BPA) en andere bisfenolderivaten in FCM&A. Voor de meeste producten zal er een overgangsperiode van 18 maanden zijn. Voor vernissen, coatings en professionele productiemiddelen is de overgangsperiode vastgesteld op 36 maanden.

Paardekooper monitort en stuurt proactief op Documents of Compliance van alle voedselcontactmaterialen ondersteund met een dashboard, om de veiligheid van voedselcontactmaterialen te waarborgen.

De toekomst van verpakken

Tijdens een bijeenkomst van Royal Flora Holland, voor kwekers van potplanten, deelden we onze inzichten over de toekomst van duurzaam verpakken, en de wetgevingen die hierbij een rol gaan spelen.

Zo bespraken we (aankomende) wetgevingen als de Packaging and Packaging Waste Regulation (PPWR), de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), en de Green Claims Directive. We gaven de aanwezigen praktische tips en voorbeelden van verpakkingsopties die binnen deze nieuwe richtlijnen inzetbaar zijn.

CSDDD

(Corporate Sustainability Due Diligence Directive)

Beschrijving: De CSDDD heeft als doel duurzame en verantwoordelijke bedrijfsvoering te bevorderen in de waardeketens van bedrijven. Dit wordt bereikt door verplichtingen op te leggen aan bedrijven die onder de richtlijn vallen om milieu- en mensenrechten due diligence uit te voeren en een klimaattransitieplan aan te nemen dat in lijn is met de doelstellingen van het Parijs Akkoord. De eerste bedrijven zullen de nieuwe regels in 2027 moeten toepassen.

Naast het werken aan social compliance via amfori BSCI heeft in 2024 een groep studenten onderzoek gedaan naar de risico's in onze keten. Met hun resultaten bouwen we verder om onze klanten die moeten voldoen aan CSDDD zo goed mogelijk te ondersteunen.

EUDR

(EU Deforestation-free Regulation)

Beschrijving: De EUDR heeft als doel de impact van de EU op wereldwijde ontbossing en bosdegradatie, die verband houdt met de productie van specifieke grondstoffen en sommige daarvan afgeleide producten, te verminderen. Producten die in de EU op de markt worden gebracht of vanuit de EU worden geëxporteerd, moeten vrij zijn van ontbossing, legaal geproduceerd zijn en vergezeld gaan van een passende documentatie waarin dit bewezen wordt, ook wel een due diligence-verklaring genoemd. Na een recente uitspraak van de Europese Commissie worden de maatregelen vanaf 30 december 2025 van kracht in plaats van 30 december 2024.

De brancheorganisatie NVGP/Verpakkingsunie voert gesprekken met het Ministerie van LNV, NVWA en de politiek om acceptatie te verkrijgen voor NGO's met een wereldwijd ketenborgings- en risicoanalysesysteem. Er wordt samengewerkt met de FSC-organisatie om een passend systeem voor de verpakkingsgroothandel te ontwikkelen. Daarnaast worden de inkoopafdelingen van beide divisies begeleid om het beleid '100% FSC-gecertificeerde artikelen' van Paardekooper te realiseren.

GCD

(Green Claims Directive)

Beschrijving: De GCD heeft als doel de preventie van valse en misleidende vrijwillige milieueclaims in B2C commerciële praktijken te versterken door voorwaarden te stellen voor onderbouwing, verificatie en communicatie van dergelijke claims. Hoewel de EU-wetgeving nog in ontwikkeling is, begint de markt al te reageren op de intentie om greenwashing tegen te gaan.

Bij Paardekooper zijn we zorgvuldig met wat we onze klanten beloven. Als een klant een aankoopbeslissing wil baseren op gegevens over milieu-impact, werken we samen met The LCA Centre, dat uitgebreide en robuuste, peer-reviewed LCA-studies maakt op basis waarvan zij helpt milieueclaims te verdedigen.

CSRD

(Corporate Sustainability Reporting Directive)

Beschrijving: De CSRD versterkt en standaardiseert de regels met betrekking tot duurzaamheidsrapportage in de EU, waarbij een reeks aspecten op het gebied van milieu, samenleving en governance (ESG) wordt behandeld. De eerste bedrijven zullen de nieuwe regels moeten toepassen in het boekjaar 2024 voor rapporten die in 2025 worden gepubliceerd. Voor niet beursgenoteerde bedrijven als Paardekooper is dat een jaar later.

Paardekooper heeft drie duurzaamheidsverslagen gepubliceerd in voorbereiding op de CSRD. Hiermee hebben we ervaring opgedaan voor het eerste verplichte rapport dat volgend jaar uitkomt.

CBAM

(Carbon Border Adjustment Mechanism)

Beschrijving: De CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) is het instrument van de EU om 'een eerlijke prijs te stellen voor de koolstof die wordt uitgestoten tijdens de productie van koolstofintensieve goederen die de EU binnenkomen, en om schonere industriële productie in niet-EU-landen aan te moedigen.' Een overgangsfase loopt van 2023-2026 waarin alleen rapportageverplichtingen van toepassing zijn. Vanaf 2026 treedt het permanente systeem in werking waarbij financiële betalingen moeten worden gedaan.

Uiteraard rapporteert Paardekooper de vereiste data, in voorbereiding op de daadwerkelijke inwerkingtreding.

In 2024 gaven onze collega's interne trainingen over de afvalbeheersbijdrage (ABB) en SUP.

Deze trainingen werden goed bezocht en onze collega's gaan met de meest up-to-date informatie op pad om onze klanten te informeren.

DIANA SCHIFFER

Packaging Regulatory Advisor

Forward Regulatory Insight

Forward Regulatory Insights bieden een cruciaal voordeel door op potentiële wetwijzigingen te anticiperen. The LCA centre heeft een fulltime medewerker die EU-regelgeving nauwlettend volgt en inzichten samenstelt. Deze informatie helpt Paardekooper zich proactief voor te bereiden op veranderingen, risico's te minimaliseren en operaties te beschermen. Door aankomende regelgeving te begrijpen, kunnen productontwerpen en materialen toekomstbestendig worden gemaakt. Deze inzichten ondersteunen strategische planning en investeringsbeslissingen, waardoor Paardekooper zich aanpast en innoveert voor een veerkrachtige toekomst.

Forward Regulatory Insights helpen ons om wetwijzigingen vóór te zijn. Deze waardevolle informatie komt van een uitgebreid netwerk van consultants, beleidsmakers, NGO's en lobbyisten in Brussel, Straatsburg en de EU-lidstaten. Paardekooper richt zich op het volgen van belangrijke regelgeving over verpakkingen, afval, toxiciteit en claims zodat we altijd up-to-date zijn met toegankelijke tijdlijnen.

Door vooruit te kijken naar aankomende wetgeving, kunnen we snel inspelen op veranderingen, risico's beperken en onze processen beschermen. Zo kunnen we bijvoorbeeld onze verpakkingsontwerpen en materialen al aanpassen om te voldoen aan strengere milieu- en toxiciteitsnormen, nog vóór deze regels officieel

ingaan. Dit helpt ons om betere investeringskeuzes te maken en strategisch voor te bereiden op levenscyclusanalyse (LCA) studies samen met the LCA Centre.

Deze inzichten sturen niet alleen onze strategische beslissingen, maar geven ons ook de mogelijkheid om ons voor te bereiden en te innoveren. Hoewel ze nog niet bindend zijn, zijn ze de beste voorspellingen voor toekomstige wetgeving, waardoor we voorlopen op de concurrentie en ons aanpassen aan veranderingen. Forward Regulatory Insights zijn dus niet alleen een manier om onzekerheid te vermijden, maar ook een krachtig middel voor het bouwen aan een flexibele, competitieve toekomst.

Onze samenwerkingspartners

HSPI, Horti Sustainable Packaging Initiative

Door intensief samen te werken, willen we de transitie naar milieuvriendelijkere verpakkingen versnellen. Zo willen we een actieve bijdrage leveren aan een duurzame toekomst van de sierteeltsector en aan een gezonde leefomgeving. De focus van het initiatief ligt op drie thema's: ketentransparantie en certificering, circulariteit in materialen en verpakkingen en life cycle assessments. In 2024 werkten we verder aan de in 2023 gestelde doelen. Paardekooper neemt deel in de werkgroepen.

Circular Plastics Alliance

Met onze deelname aan de Circular Plastics Alliance werken we aan verschillende duurzame verpakingsoplossingen. Voorbeelden hiervan zijn de CircularBag, en de Recy Bloemenhoezen.

Training en discussie over plastic hergebruik met Circular Plastics Alliance

Afgelopen jaar ontvingen we de Circular Plastics Alliance bij ons op kantoor. We stelden ruimte beschikbaar voor een groepsdiscussie en training door de Circular Plastics Alliance en vertelden zelf over hoe wij klanten helpen om te kiezen voor duurzamere keuzes, en over onze oplossingen voor herbruikbare verpakkingen. Het was interessant om met verschillende bedrijven uit allerlei verschillende sectoren over het gebruik van plastics en het hergebruik ervan te spreken.

MVO Nederland

Netwerkorganisatie MVO Nederland ondersteunt en verbindt organisaties op het gebied van duurzaamheid. Zo is een netwerk gevormd van partners dat samen innoveert en implementeert om de nieuwe economie te bereiken. Paardekooper is lid van het grote bedrijven netwerk en we hebben het afgelopen jaar deelgenomen in de community of practices 'CSRD' en 'Ketenverantwoordelijkheid en Due Diligence'.

NVC, Nederlands Verpakkingencentrum

Branchevereniging NVC verbindt bedrijven die het belang erkennen van verpakken en stimuleert het continu verbeteren van verpakken. Het NVC geeft verpakkingbedrijven een gezamenlijke stem in de markt en politiek.

Packaging Chair

Met toenemende complexiteit wordt educatie steeds belangrijker. Paardekooper draagt bij aan de, door het NVC opgerichte, Packaging Chair van de Universiteit Twente, specifiek via de MSc studie 'Packaging Design & Management'. Hierin draagt Paardekooper bij aan de kennis van verpakkingstechnologie van de toekomst.

UNIVERSITEIT
TWENTE.

Stichting Vierdaagsefeesten Nijmegen

Onze vestiging in Beuningen is al jaren betrokken bij de Vierdaagsefeesten in Nijmegen. Als partner ondersteunen we hen om het festival te verduurzamen, onder andere door rPET bekers te leveren voor het circulaire bekersisteem in samenwerkingen met CircularPET.

VBW, Vereniging Bloemist Winkeliers

Koninklijke Vereniging Bloemist Winkeliers (VBW) is de ondernemende brancheorganisatie voor gevestigde bloemisten in Nederland. Als partner van VBW ondersteunen wij bloemisten op het gebied van creativiteit, innovatie en ontwikkelingen in relatie tot duurzaamheid.

Supporter van Schoon, initiatief van Verpact

Bij Paardekooper richten we ons op het verminderen van verspilling door het aanbieden van duurzamere verpakkingsalternatieven en het ontwikkelen van circulaire systemen. Met ruim 100 jaar ervaring in de wereld van verpakken zetten we ons als Supporter van Schoon in voor samenwerking in de hele keten, inclusief de juiste recyclebakken en het stimuleren van opruimacties.

Boxo

BOXO Return is een universeel retoursysteem voor herbruikbare verzendverpakkingen in Nederland. Het systeem bestaat uit software voor webwinkels, statiegeldsysteem en inleverpunten door heel Nederland. We werken met Boxo samen om de markt van herbruikbare verzendverpakkingen te ontwikkelen.

Tomra

TOMRA biedt totaaloplossingen voor het inzamelen en sorteren van drankverpakkingen. Ook heeft TOMRA machines voor het innemen, opslaan en uitbetalen van herbruikbare statiegeldbekers met QR of RFID en biedt hierbij ook 7 dagen in de week alle nodige service. We werken met TOMRA samen aan het testen en ontwikkelen van de markt van herbruikbare bekers.

Onze collega Joyce Aerts in Miami is namens Paardekooper voorzitter van de Sustainability Task Force van IFPA (International Fresh Produce Association). Zij zet zich via deze task force in voor de verduurzaming van de verssector in de VS. Zo heeft deze task force het afgelopen jaar een enquête over duurzaamheid gehouden onder de sierteeltleden van IFPA. En op verzoek van de task force heeft Dr. Alan Campbell hen een presentatie gegeven over duurzaamheid en LCA's.

Duurzame verpakkingen:

Inzichten voor bloemisten en groenprofessionals

Op het 'Duurzaam ondernemen naar de toekomst' event van Plantion, VBW, Smithers-Oasis en Groothandelscentrum Plantion in oktober deelden collega's Merel de Vries, Adviseur Duurzaamheid, en Hans de Jong, Product Manager, onze inzichten in de

ontwikkelingen op het gebied van duurzame verpakkingen. De doelgroep van het event waren bloemisten en andere groenprofessionals wat zorgde voor een interessante dialoog over hoe je de klant mee kunt nemen in verduurzaming. Aan de hand van onze assortimentsindeling gaven we de bezoekers handvatten voor verduurzaming van hun assortiment. Zo gaven we praktische voorbeelden van hoe je als ondernemer kunt bijdragen aan betere recyclebaarheid van de gebruikte materialen.

Fruit Attraction Madrid:

Wetgeving en duurzaamheid in AGF verpakkingen

Tijdens de Fruit Attraction in Madrid deelden we niet alleen informatie over ons huidige assortiment AGF verpakkingen, maar gaf Dr. Alan Campbell op verzoek van Paardekooper een presentatie over ontwikkelingen in wetgeving.

Daarnaast presenteerden we ook voor verschillende duurzamere producten een productpaspoort dat inzicht in producteigenschappen, de CO₂-impact en een praktische vertaling van deze CO₂-impact geeft. Op deze manier kon de bezoeker het duurzamere alternatief op verschillende punten vergelijken met het standaard product.

Onze certificaten

Om ons assortiment te verduurzamen,

werken we met de volgende keurmerken op het gebied van kwaliteit, duurzaamheid, verpakkingen en milieu.

BRCGS

Deze standaard stelt specifieke eisen aan organisaties in de opslag- en distributiesector die levensmiddelen verhandelen, met betrekking tot voedselveiligheid en kwaliteit. Omdat Paardekooper levert aan levensmiddelen-producenten en grote retailers, wordt dit door onze klanten nadrukkelijk geëist.

BSCI

We hebben ons gecommitteerd aan amfori BSCI, waarmee we laten zien dat we staan voor een verantwoorde keten op het gebied van arbeidsomstandigheden. Ons doel is om alleen nog in te kopen bij BSCI-aangesloten leveranciers in risicolanden. Op 31 december 2024 hadden we 84,5% BSCI-dekking en in totaal 92% social compliance dekking via andere platforms zoals Sedex. We zorgen ervoor dat alle leveranciers waarvoor wij verantwoordelijkheid dragen, tijdig nieuwe audits ondergaan.

EcoVadis

Onze duurzaamheidsinspanningen hebben ons in 2024 een zilveren EcoVadis-medaille opgeleverd. EcoVadis is een platform waarmee bedrijven de prestaties van hun leveranciers op het gebied van duurzaamheid kunnen evalueren, risico's beheersen en eco-innovaties aanmoedigen in hun wereldwijde productieketens. Door deelname aan de EcoVadis leveranciersbeoordeling geven wij klanten inzicht in onze duurzaamheidsinspanningen.

ETI base code

Onze Horti divisie is ETI gecertificeerd. ETI staat voor Ethical Trading Initiative, een reeks internationaal erkende arbeidsnormen die tot doel hebben ethische werkomstandigheden in wereldwijde toeleveringsketens te bevorderen. De ETI base code dekt een breed scala aan arbeidsrechten, waaronder vrijheid van vereniging, eerlijke lonen en veilige werkomstandigheden.

QA-CER

Paardekooper is QA-CER gecertificeerd. Dit betekent dat de inkoop, verkoop en distributie van al onze gerecyclede producten, die aantoonbaar 30% of meer gerecycled materiaal bevatten, onder het QA-CER certificaat vallen.

FSC

Het internationale, onafhankelijke FSC-keurmerk (Forest Stewardship Council) garandeert dat de grondstoffen voor hout- en papierproducten afkomstig zijn uit verantwoord beheerde bossen. Ons doel is om tegen eind 2025 meer dan 95% van onze papier-, hout-, karton- en bamboeartikelen van buiten Europa, met het FSC-keurmerk in te kopen. Eind 2024 had, op basis van ingekochte kilo's, 91,9% van deze artikelen het FSC-keurmerk.

ISO14001

Since 2012, Paardekooper BV, as an organization, has been ISO14001 Environmental Management certified. Last year, Paardekooper Horti BV was added to this certification, and the certification was expanded with the CO2 reduction management module.

BEKIJK VOLLEDIG OVERZICHT

Over dit verslag

Paardekooper wil duurzaamheid voor een breed publiek toegankelijk en begrijpelijk maken. Wij hopen dat dit verslag daar voor jou aan bijdraagt. Heb je een idee, tip, vraag of opmerking neem dan contact met ons op via: duurzaamheid@paardekooper.com

Dit verslag heeft betrekking op de periode 1 januari 2024 tot en met 31 december 2024. Tenzij anders aangegeven hebben de resultaten betrekking op de volledige (internationale) activiteiten van Koninklijke Paardekooper Group.

Publicatiedatum april 2025

Dit verslag is niet extern geverifieerd. We richten ons momenteel op het implementeren van beleid en behalen van resultaten. We werken hiermee wel toe naar toekomstige externe verificatie.

Redactie

Susan van Kruijsbergen
Nicolette van der Mark
Merel de Vries

Fotografie

Fleur van der Spek
Denise Zwinkels
Jolanda Serraarens
Paardekooper Horti Design

Video

West Country Media
Philip Andrews

Design

Philip Andrews
Jolien van Beek

Tekst

Dr. Alan Campbell
Susan van Kruijsbergen
Diana Schiffer

Elske Schotte
Merel de Vries
Cynthia van der Waal
Loek Waegemaekers

Met verdere dank aan

Joyce Aerts
Huib Burggraaf
John van Berkel
Sven de Brabander
Jacco van Dijk
Yuri Huisman

Hans van der Knaap
René Klaassen
Erwin Lotterman
Roger Luttikhuis
Leo van der Meer
Ellen Mons
Gerard de Niet
François Olsthoorn
Lyanne Paardekooper
Marc Reick
Rosemarije Visser
Jessie Voois